

Noční můra

V dějinách válek a ve vývoji zbraní se zračí historie lidstva. Mnoho lidí vždy umíralo přičiněním svých bližních. Zabití člověka bylo často jedinou alternativou vlastní předčasné smrti. Znamenalo sebezpotvrzení: Zabím, tedy jsem.

Lidé vždy toužili po svém privátním štěstí. O jeho mihotavé záblesky mezi sebou tvrdě bojovali. Zároveň jejich těla a krev byly materiálem pro pokusy o zrychlení pohybu po pomyslné vývojové spirále.

Dnes se nám může zdát, že lidé, kteří po sobě zanechali nepominutelné doklady svého důvtipu a vyspělosti, museli také pochopit, že války přinesou po vítězstvích i porážky a utrpení, že nepřetržitý řetěz násilí má pro ně povahu zla. Když se ale ponoříme hlouběji do světa minulosti, promlouvají k nám spíše svědectví o opěvování válek a hrdinů, slova Vergiliova *Arma virumque cano...* Oslavování nebyli jen hrdinní obránci, ale také, a snad i více, velcí imperátoři. Lidé znovu a znovu věřili demagogům a obdivovali skvělé vojenské strategy i nově konstruované zbraně.

Mnoho se změnilo. Nad lidstvem visí hrozba sebezničení, nebezpečí, že přivedíme konec své vlastní civilizace. Milióny lidí dnes prožívají celkem jiné životy než jejich předkové. Tvrdosti v nich ubylo nebo je v něčem jiném.

V 1. světové válce udělala mladá Evropa otrásající zkušenost, která ji poznamenala. Nebylo to jistě poprvé, pouze literatura nám ji bližze zprostředkovává, ale tentokrát následovala po ávaceti letech další, ještě strašlivější apokalypsa, rozpoutaná se záměry, s jakými se nebojovalo ani v dobách skutečně dávných. A pak nastoupila etapa závodů ve zbrojení, kdy síla zbraní přerostla poprvé potřebnou mírou i lidská měřítká. Na vznik další války nebylo už možno čekat jako na zlou

zprávu, která dříve nebo později přijde. Šílená eventualita tlačila čím dál víc jako noční můra. Poměrně svobodní občané chtějíci žít začali využívat své možnosti působit jako politická síla.

Na jedné straně "železné opony" usilovala část starší generace přimět mládež k názoru, že za demokracii je zapotřebí bojovat. Ve stínu štíhlých a vrážedných raket nebylo její úsilí právě úspěšné. Mladí ne a ne být

hrdí na techniku, kterou ještě včera nosili ve svých hlavách nejlepší inženýři. Na druhé straně zmíněné opony se sice nedemonstruje proti zdejším zbraním, ne však proto, že tu lidé chtějí připravovat hromadnou sebevraždu, nýbrž proto, že zde vládnoucí politický systém působil na faktické vymizení sebezáchovných reflexů společnosti. Ale i ve východním bloku došlo k radikálnímu přehodnocování názorů na moderní zbraně a vojenské záležitosti vůbec. Starší lidé mohou většinou potvrdit, jak se změnil přístup branců k odvodům a vojenské povinnosti. Někteří v tom vidí projev špatného postoje mladých k věcem obrany a cti našeho státu. Oni však mohou namítnout, že v dnešní době jaderných zbraní je jediným smysluplným způsobem obrany života úsilí o přerušování spirály militaristického myšlení a konání. Dospějí a často jistě zkonformní, ale pochybují, že tato generace bude vodit své děti do vojenských muzeí a na přehlídky.

V současném světě jsou ovšem všichni jen trochu zodpovědní lidé přesvědčeni, že řešení bezpečnostních otázek je prvořadým politickým úkolem. Představy jsou různé, ale stále častěji se shodují v tom, že je třeba čestně hledat cesty k mezinárodnímu uvolnění a odzbrojení.

Mezinárodní společenství se nyní tváří velmi mírumilovně. Řešit velké světové spory vojensky je nepřijatelné, protože jaderné mocnosti to nedopustí. Naděje na vítězství se museli mnozí mnohde vzdát. V otázce, jak dosáhnout bezpečného světa, dochází ke shodám i kompromisům jen velice obtížně. Opatrnost je zajisté při každé změně statu quo na místě, přesto je nutné veškerá jednání, která kde o odzbrojení probíhají, vést rychleji k cíli.

Svět může být bezpečnější pouze za předpokladu, že se bude přes všechny rozdíly, které jej charakterizují, stále více integrovat. Budou-li se jednotlivé státy navzájem přibližovat prostřednictvím obchodu, kulturní výměny, návštěv osob, společných projektů i jinak, ukáže se existence nynějších zbrojních arzenálů brzy v dostatečně absurdním světle.

Odzbrojení je možno dosáhnout jedině po etapách, v dobře připravených a promyšlených krocích. V žádném případě by neměly být likvidovány pouze jaderné zbraně. V očích veřejnosti jsou sice právě ony tím nejstrašnějším produktem lidské vynalézavosti, v bojích jsou ovšem používány rovněž dokonalé zbraně konvenční. Jaderné zbraně, právě proto, jakou jsou hrozbou, představují čtyřicet let i pojistku, byť dočasnou, nenormální a nikoliv stoprocentní, přece jen mírových poměrů aspoň v některých částech světa. Lidé by tu možná jinak v některém období umírali v palbě poněkud klasických bojových prostředků. Přiznejme i nepopulárním jaderným strašidlům, co jejich jest. Asi víc lidí dosud zachránily než zahubily. Znamenají ovšem i riziko čehosi nepředstavitelného. Rozlučme se tedy s nimi, ale zároveň i s jednou érou, érou archaického ničení nepřátel i sebe sama.

Odzbrojování uvolní postupně chromné částky peněz, které budou lidstvu k dispozici na projekty, které se dosud nemohou uskutečnit pro "závratnou" finanční náročnost. Těchto prostředků bude velice naléhavě zapotřebí. Je sice pravda, že mnoho lidí má nebývale vysokou životní úroveň, ale zároveň je známo, jaké bezprecedentní problémy bude nevyhnutelně třeba řešit. A nové se objevují na velmi blízkém obzoru. Lidé se mění pomalu, a přece jejich společenství se bude muset naučit v krátké době novému bezpečnému chování. Válka, která byla od věků zlem, rozhodně už nikdy nesehraje roli šířitele civilizace. Lidé si musí hledat nová pole působnosti pro uplatnění dispozic, kterými je vybavil přírodní výběr. Svou ctižádost mohou, ba musí, napřít tím směrem, aby sloužila životu.

SRPNOVÁ RÁNA

KDO VYMYSLEL TA DVĚ STRAŠNÁ SLOVA?

OLDŘICH MIKULÁŠEK

Kdo vymyslel ta dvě strašná slova:

Zachovejte klid!

Má pravdu! My máme pravdu,

a proto zachováváme klid,

šlape vám někdo po ní,

zachovávejte klid, chvějí se vám vléčka?

zachovejte klid,

kať se vám zrak?

zachovejte klid,

derou se vám slzy do očí?

zachovejte klid,

v žilách se vzpouzí vám krev?

zachovejte klid,

ve žluči tone vám tělo?

zachovejte klid,

jazyk vám ztěžkl v ústech?

zachovejte klid,

najíždí na vás tanky?

zachovejte klid,

že děla na vás míří?

zachovejte klid,

mrtvého přivezli syna?

zachovejte klid,

že bratři vás smrtelně tisknou

a příliš na svoje prsa?

to nic, jen zachovat klid,

že řítí se vám krov?

zachovejte klid,

že žízaly vás žerou,

že hlavu zvedl had?

my usyčíme hada,

jen zachovejte klid,

že vždy jsme ostrov klidu,

sto, dvě stě, tři sta let?

můj lide, to chce klid,

budeme jednou balvan,

obrovský balvan klidu,

porostlý vzácnými mechy,

a na něm vyryto hodly,

že zachovali jsme klid,

pokud jde o mne, až umřu,

přisahám, ani svalem

nepohnu v kamenné tvůři,

já pro jistotu už nyní,

pohrdaje a mlčky,

se semknutými ústy,

se zatátými zuby,

urazeně a vztekle

zachovávám též klid,

my básníci jsme s vámi,

vy buďte s námi zase,

věže jsou naše kopl,

krvácející srdce,

zraněné srdce, náš štít,

hlavy jsou palcáty naše,

ztyčené hrdě je nesme

oči jsou naše hrozba,

mlčení drásá nám nitro,

a ticho na nás křičí,

budeme možná sami,

nebuďme však ničí,

dokud nám zbude dech.

● Připojujeme se k požadavkům, aby naše republika byla prohlášena neutrálním státem. Pryč s okupanty, pryč se zrádci. Za svobodu a nezávislost naší socialistické republiky.
Zaměstnanci Okresní správy vodovodů a kanalizací v Hodoníně, v Kyjově a ve Veselí nad Moravou

BRNO (Ku) — Na celnici v Hatčích a Znojma přišla sáňka konzervované kevy a krevních dortičků, které Československé socialistické republiky posílá Švýcarský červený kříž. Dar švýcarských občanů převzala transfúzní stanice. Dar je výmluvným důkazem, jak světová veřejnost chápe okupaci Československa.

ZPRÁVA TASSU:
Naše vojska byla v ČSSR vítána květinami . . .
m y d o d á v á m e ;
. . . ale byly ještě v květináčích za okny.

„V rámci přátelství dostaneš kratší řetěz!“

SVĚT A MY

SSSR:

Sovětský svaz zažil vlnu stávek, která zasáhla především průmysl těžby uhlí. Byla tak odhalena neuspokojivá situace mnohých pracujících a také absence adekvátní úpravy práva na stávkou. Sovětské vedení vynaložilo velké úsilí, aby hrozící krizi zažehnilo. Přesto je zřejmé, že Sovětský svaz je sudem prachu nejen v ohledu národnostním, ale i sociálním.

S problémy, které se v SSSR zatím spíše prohlubují, souvisí pochopitelně stupeň popularity iniciátora přestavby Michaila Gorbačova. Není ovšem vyloučeno, že vystupňování krize by sovětského nejvyššího představitele mohlo stát i funkcí. Tímto jeho možným osudem se dost často v různých odhadech a spekulacích zabývají různí zahraniční pozorovatelé. Fakt je ten, že Gorbačova velmi vysoko oceňují mimo Sovětský svaz, kde na nikoho nedopadají důsledky polovičatých řešení Kremlu. Budoucnost Gorbačova i Sovětského svazu závisí zajisté i na úspěších v zahraniční politice, rozhodne však vývoj v největší zemi světa.

Maďarsko:

Maďarsko se po cestách své nejnovější reformy pohybuje již delší dobu, události však nyní dostávají stále rychlejší spád. V bouřlivém vývoji politické scény může pozorovateli leccos i uniknout, v žádném případě však ne dvě změny, symbolicky v čase po sobě bezprostředně následující. Jedná se o smrt Jánose Kádára, pragmatického představitele vedení, jež nastoupilo k moci po krvavé sovětské intervenci v roce 1956, a o opakovaný, důstojný pohřeb a rehabilitaci Imre Nagyho, popraveného roku 1958. Posmrtná rehabilitace novodobého maďarského vlastence se změnila v mohutný a působivý akt, v definitivní tečku za jednou dlouhou kapitolou dějin Maďarska. Země se bude potýkat s mnoha problémy, ale směřuje k demokracii.

Polsko:

Volební úspěch Solidarity otevřel představitelům opozice dveře do vysokých státních funkcí. V Polsku není situace taková, aby bylo vděčné přijímat ministerská křesla. Solidarity, dnes již ne především odborová ústředna, odmítla taktizovat a vědoma si potíží v zemi i své odpovědnosti za ni, vstoupila do vlády, kde získala po právu většinu. Její předseda Tadeusz Mazowiecki, první nekomunistický premiér v tzv. východním bloku po čtyřiceti letech, je rozhodně velmi seriózní politik. V porovnání s Lechem Wałęsą vyniká jeho demokratismus, tolerance a uvážlivost. Hvězda gdaňského předsedy Solidarity nesvítil už tak jasně, jeho rozmanitá prohlášení jsou přijímána s výhradami. Neutěšené hospodářské poměry představují ovšem nebezpečí pro Mazowieckého. Důvěra polského lidu v jeho program není malá, je ale také časově podmíněná.

Francie:

200. výročí Velké francouzské revoluce proběhlo ve znamení velkolepých oslav. Všechny lidové veselice a nabitý kulturní program však zcela nepřehlušily disonantní hlasy, které poukazovaly poněkud dramaticky na to, že prý není co slavit. Dost tvrdě v tomto směru vyzněl projev britské ministerské předsedkyně, ale i přímo ve Francii byly vyslovovány četné pochyby. Ukázalo se, že stěží nějakou násilnou revoluci si může kterýkoli národ "strčit za rámeček". Z různých srovnání francouzské a americké revoluce vychází ta historicky první lépe. Samozřejmě i francouzská revoluce nebyla jen příležitostí k projevům nízkosti, ale byla zároveň i vyjimečnou artikulací velikých idejí.

K NAROZENINÁM

Kardinál František Tomášek, primas český, se 30. června dožil po-
žehnaného věku devadesáti let. Při této příležitosti si uvědomujeme
ještě silněji než jindy, že se již bezpečně zařadil mezi lidi, je-
jichž význam pro společnost můžeme stěží docenit.

Kolik jedinců se dočká devadesátky? Kolika z nich je dopřáno slou-
žit v tomto věku druhým lidem? A jak sloužit! Kardinál Tomášek byl
a je především oddaným služebníkem katolické církve. Svůj dlouhý ži-
vot žil křesťanskou vírou, pro ni trpěl a za ni, za důstojné podmínky
života církve a věřících, také bojoval. Jako upřímný křesťan projevo-
val ve všech jednáních se státními orgány dobrou vůli a velkou ochotu
pro porozumění. Vždy však měl na mysli dobro katolického lidu. Ne
však jen jeho. Ve skutečně kmeťském věku našel slova apelující na do-
držování lidských a občanských práv každého bez rozdílu. Vyjádřil
vícekrát tužby nejširších lidových vrstev, které od tak mnohých osob-
ností nebyly jednoznačně podpořeny. Celým svým životem jako výzvou
k lásce a odpouštění působí kardinál Tomášek na obrodu křesťanského
cítění a víry, dovršuje rehabilitaci katolicismu v očích mnoha, kteří
jej pocítovali dosud jako poněkud nenárodní. Stal se jedním z nejvyš-
ších, nevolených, představitelů této země. Vskutku tak korunoval své
životní dílo.

Hodně zdraví, pane kardinále!

ik

*

Při příležitosti svého výz-
namného životního jubilea
celebroval kardinál Tomášek
slavnostní mši v katedrále
sv. Víta. Při bohoslužbě byl
chrám zcela zaplněn tisíci
lidí. Velké množství zúčast-
něných pozdravovalo po skon-
čení obřadu pana kardinála
před arcibiskupským palácem.
Kardinál Tomášek se šestkrát
objevil na balkóně a shro-
mážděným kynul. Mezi lidmi
vládla nevšední, krásná po-
hoda. Přítomní se rozešli
až po více než hodině, když
byli o toto požádáni.

foto ik

NĚKOLIK VĚT

Nejvýznamnější vnitropolitickou iniciativou třetího čtvrtletí
a zřejmě i celého dosavadního průběhu roku se stalo podepisování pe-
tice Několik vět. Její podstatnou část tvoří přirozené požadavky
nejširších vrstev našeho lidu, které shrnuje do sedmi bodů. Samotné
požadavky, jež jsou v této výzvě premiérovi Adamcovi vzneseny, a ta-
ké jejich formulace nejsou rozhodně příliš radikální nebo neuvážené.
Mají naopak takový charakter, že je může podpořit snad každý čestný
a ovšem i trochu nezištný a odvážný člověk. Záměr autorů petice byl
takto i pochopen a přijat. Své podpisy připojují lidé na obou stra-
nách režimem uprostřed společnosti postavené zdi, osobnosti kultur-
ního a vědeckého života, bez oficiálního požehnutí politicky a spole-
čensky aktivní občané. Mezi signatáři Několika vět je čím dál více
lidí, které zná jen okruh jejich nejbližších, lidí, kteří často po-
prvé přerušili své mlčení, jímž trpěli.

Oficiální reakce, především ze strany představitelů KSČ, na sebe nenechala dlouho čekat a byla velice ostrá a popuzená. Dokázala, že ideologické kormidlo mají dosud v rukou stále stejní konzervativci. Články v Rudém právu, slovenské Pravdě, Večerní Praze a dalších periodikách připomněly snad všem pamětníkům praktiky útočící před dvacíti lety na Chartu 77. Pro ilustraci stačí citovat titulky: Co chtějí?, Kdo se je vítr... Pochopitelně, o tom, co signatáři chtějí, nemohou v našich sdělovacích prostředcích informovat oni sami, ale pouze k tomu způsobilé, vševědoucí kreatury normalizačního režimu. Stejně jako v roce 1977 nebyla naše veřejnost shledána dosti vyspělou k tomu, aby bylo možno nechat ji s "pamfletem" se seznámit. Antisocialistický charakter výzvy Několik vět byl konstatován okamžitě. Tak mě napadá, zda by nezískala socialistické rysy, kdyby žádala nepropouštět politické vězně, omezovat svobodu shromažďovací, kriminalizovat nezávislé iniciativy, manipulovat sdělovací prostředky a kulturu, nerespektovat požadavky věřících, nediskutovat celospolečenské projekty a nezahajovat diskuse o ozbrojené intervenci pěti států Varšavské smlouvy, ani o padesátých letech.

Nezůstalo, žel, jen u difamačních kampaní. Přední umělci, kteří podepsali, se setkávali s potížemi, většina herců-signatářů zmizela z televizních obrazovek i z rozhlasu. Nešlo tedy o nějakou tajnou mstu, projev síly mocných měl mít na očích veškerý lid. Ve skutečnosti se ale jednalo o projev slabosti a bezradnosti. Bylo zahájeno trestní stíhání neznámého pachatele /rozuměj autora petice/ a těm, co sbírali podpisy, byly ukládány vysoké pokuty. Režim tak v praxi dokazuje, na jak rozmanité formy dialogu je schopen a ochoten přistoupit. Počet podpisů, všemu navzdory, neustále roste. Během prvního, druhého i třetího měsíce se k petici připojilo vždy okolo deseti tisíc signatářů všech profesí a ze všech koutů republiky. Velmi mnoho se podepsalo kulturních pracovníků a umělců /i když ne všichni, kteří se v zimě zastali Václava Havla a dalších politických vězňů/. Dost slabé je zastoupení spisovatelů, kteří ještě nenašli způsob, jak se vymanit z marasmu, kam se spisovatelská organizace dostala. Jejich roli z před více než dvaceti let plní dnes především folkové zpěváci, ale také herci a další umělecké profese. Mezi signatáři se objevují často jména z řad inteligence, techniků, dělníků i studentů /pro něž je účast na podpisové akci obzvláště riskantní/. Menší podíl připadá např. na zemědělce nebo také na sportovce. Nizké je, žel, zastoupení Slováků.

Ve vypjaté atmosféře obvykle "okurkové sezóny" se objevili i jedinci, kteří psali do novin pobouřené dopisy nebo uváděli, že se od známých /nikdy ne sami/ z poslechu zahraničního rozhlasu dozvěděli o zneužití svého jména "chartisty" a že proti tomu protestují. Soudnému pozorovateli je však jasné, že připisování signatářů by bylo vynikajícím způsobem sabotování podpisové akce. Právě v době, kdy společností Několik vět doslova "hýbalo", konstatovali prý vyšetřovaní žháři z řad spodiny, že byli ve své "práci" inspirováni i řízení Chartou 77. Co k tomu říci. Propagandistické křeče.

Pod peticí Několik vět se podepisují další a další lidé. Neptají se stávajících mocipánů na dovolu a jednájí v souladu se svým svědomím i ústavou ČSSR. Pracují na rozlámání ledového krunýře lhostejnosti a skepse, který naší společnost dosud svírá. Už se nedaří poštvat proti nim, ani formálně postavit, naší společnost.

ik

REPRÍZA BYLA!

Před 21. srpnem rostlo napětí ve společnosti. Režim v souvislosti s blížícím se výročím hrozil přísnými postihy všem, kdo by se chtěli pokusit o zopakování lonských protestních akcí. Někteří představitel-

lé moci se netajili záměrem použít proti lidem bezohledné násilí. Na veřejnost se dostaly /a také asi "byly dostány"/ velice znepokojivé zprávy. Za této situace pocitovaly osobnosti z nezávislých struktur odpovědnost za možné následky konfrontace, na niž se represivní aparát připravoval. Některé z nich, mezi jinými i Václav Havel, varovaly obyvatele před účastí na demonstracích. Obávaly se, že moc jen čeká na příležitost k projevení brutality a potlačení opozičních snah. Stoupenci demonstrací si zase byli vědomi toho, že nelze ustupovat z dosažených pozic a že největším úspěchem střeoevropských konzervativců by bylo, kdyby se lidé nechali zastrašit a zůstali by doma.

Demonstrace se nakonec v Praze přece jen konala. Nebyla sice početně tak silná jako nejvýznamnější protestní shromáždění v minulosti, ale potvrdila, že režim se nového úkazu na naší vnitropolitické scéně prostě nezbaví. Začátek demonstrace byl ovšem ovlivněn opatrností většiny zúčastněných. Přestože na místě bylo pouze nemnoho příslušníků pořádkové policie, přichází se shromažďovali v neskutečně dlouhých frontách na zmrzlinu. Když po chvíli chtěli stát dvě minuty tiicha, policisté je vyzývali k odchodu. Zakrátko dav přece jen zhoustl a uprostřed něho, na ramenu svého kolegy, četl lámanou češtinou svůj projev člen svazu mladých demokratů FIDESZ György Kerényi. Jeho ospravedlnění za maďarský podíl na osudné vojenské intervenci bylo přijato s velikým nadšením. Odpovědí byl potlesk a skandování "Ať žije Maďarsko!"

Po celkem mírném zákroku policejních složek se demonstranti přesunuli z prostoru Na můstku do ulic. Demonstrace pokračovala. Zúčastnili se na ní i cizí státní příslušníci, kteří za tímto účelem přijeli z Polska, Maďarska, Itálie i odjinud. Většinu tvořilo ale naše obyvatelstvo. Byl jsem svědkem scény, kdy policisté násilím zabavovali mladé italské občance filmy. O chvíli později jsem viděl jak Němka, rozhořčená bezohlednou jízdou řidiče tramvaje, tloukla pěstí do vozu soupravy. Říkám jí: "Wir müssen ohne..." a nemohu si vzpomenout, jak se německy řekne násilí. Mému náznaku sevřenou pěstí však Němka rozumí. "Ohne Gewalt. Ich weiss."

Obavy spjaté jak u mocných, tak u poddanných, s výročí srpnové intervence se nevyplnily. Novým jevem se stalo uvalení vyšetřovací vazby na dva maďarské občany a z toho plynoucí problémy v mezistátních vztazích. Že by odvěta za postup Maďarska ve věci Gabčíkova-Nagygyaros?

ik

Ze Země na Měsíc

Ve střední Evropě byla letní noc, miliony lidí však sledovaly televizní obrazovky. Všichni ti nespavci se chtěli stát svědky chvíle, kdy první člověk vstoupí na povrch Měsíce a vykoná tak onen historický krůček, veliký však skok pro lidstvo. Diváci se před dvaceti lety klidného triumfu technické civilizace dočkali. Neil Armstrong a Edwin Aldrin, vyslanci planety Země, se stali přes noc hrdiny lidstva. Jaké nesmírné cti se jim dostalo! Splnil se sen a plán prezidenta J. F. Kennedyho, který se ale nedožil; splnilo se přání bezpočtu generací.

Jakou ohromnou a klikatou cestu lidé během svého vývoje urazili. Kdysi dávno byl každý krok proboujován pomalu a těžko. Kolikrát zmizely v propasti zapomnění nejcennější poznatky, získané za cenu obrovských obětí? Vývoj se zrychluje. Přinášel a přináší stále nové. Některé jeho mezníky ale zůstanou, dokud budou lidé lidmi. Zůstanou. Vzdálenost mezi přístřeškem předvěkého člověka a šlépějí na povrchu Měsíce činí tisíce a tisíce let, které představují oněch asi 380 000 kilometrů, jež dělily Apollo 11 ve chvíli startu od přirozené družice Země.

Československo bylo roku 1969, tedy i během historické letní noci, zdeptanou zemí. Brutální technika druhé ze dvou kosmických velmocí zranovala svými pásy naši zem. Bylo pro nás skutečností politického významu, muselo být, že v měsíčním prachu zanechal otisk svých kročejů americký astronaut. Byl to však obyvatel Země, Země sužované krutou technikou, jehož stopy tam daleko dlouho, dlouho zůstanou.

ik

Pražští Němci

Praha se koncem tohoto léta ocitá ve středu pozornosti zahraničí. Nečekané publicity se jí však dostává tak trochu nezaslouženě, totiž v souvislosti s hromadným uchylováním se občanů NDR na zdejší západoněmecké velvyslanectví. Není to ovšem poprvé, co se nespokojení obyvatelé toho neprodyšně uzavřeného Německa pokoušejí tímto způsobem o odchod do NSR. Tentokrát jde ale o pokus, který je velmi uvědomělý a odhodlaný. Tisíce jeho aktérů chtějí takto prosadit svou, chtějí následovat ty své krajany, kterým se zcela nedávno podařilo emigrovat z Německa do Německa přes maďarské hranice. O jejich osudu se usilovně jedná.

Obyvatelům našeho hlavního města i jeho návštěvníkům se dnes naskytá možnost neobvyklého pohledu přes plot velvyslanectví NSR. Mohou tu kolem stanů vidět spoustu mladých lidí, často rodin s dětmi. Co je asi čeká? Dostanou se tam, kam chtějí? A co je čeká tam? Někteří našinci při procházení malostranskými ulicemi, které jsou plné opuštěných aut, dávají hlasitě najevo, jak hluboce jsou prodchnuti normalizačními reflexy. Pro jiné jsou to prostě skopčáci, které je třeba poslat do "Fašounska". Objevují se však i Češi, kteří občanům NDR pomáhají a jsou schopni se do jejich situace vžít. Někteří z nich snad i slyší, že v Praze puká "železná opona".

ik

SOUDÍM, UPOZORŇUJI, PODOTÝKÁM...

Vlado Clementis, dle Novomeského "najpoučenejší slovenský marxistický vzdelanec", je mi důkazem otrásající tragiky nadřazování ideologických dogmat obecné morálce. On je vlastně obětí takového přístupu, ale i jeho spolutvůrcem. Zdá se, že osobně čestný, ale copak osobní poctivost neskončila ve výhni stranických příkazů a bezpodmínečné poslušnosti u drtivé většiny komunistů? V tom je ta děsivá tragika, že tito politici, původně žádni zloduchové, se zásluhou slepé víry i zbabělosti stali iniciátory, vykonavateli nebo aspoň pasivními přihližiteli otrěsných zločinů. Vlado Clementis snad mnoho zla nezpůsobil, když se roztočil jeho vlastní osud do Dantových kruhů Pekla. I on prošel celým nelidsky důmyslným stalinským systémem lámání psychiky a tím charakteru lidí. V dopise své ženě Lídě těsně před popravou dojemně vyzpívává svou vroucí lásku k ní. Ale současně tu čteme i pasáže věnované politické situaci. "Verím, že sa doziješ - za desat, za pätnást rokov? - socialistickej Európy a pozdraviš ju odo mňa. Už aj preto musíš vytrvať a nájsť kladný pomer k životu a dnešku. Veď ty najlepšie vieš, kto a čo som bol, ako som cítil a smýšľal a z čoho pramenili moje nedostatky, chyby a vo svojich výsledkoch zlé konanie a chovanie." Uhlířská víra až za hrob... Budiž, člověk si asi těžko připouští, že svůj život věnoval nelidské a nesmyslné ideji. Ale ve světle toho, co viděl a zažil - zrůdnou tvář a podstatu komunismu a svých soudruhů - se věrné lpění na straně a jejím boji stává také nelidskostí. Je nám výstrahou proti fanatismu, který vytěsňuje ve jménu dogmatu to lidsky nejcennější - svědomí. Je nepomíjivým mementem...

Jednou ze skupin, která je ve stínu pozornosti hudebních kritiků z Melodie a Gramorevue, je Původní bureš. Kapela byla založena asi před šesti lety /pod názvem Jogurt BB/ Jaromírem "Fumas" Palmem a Petrem "Brut" Hernychem. Prožila si nelehké začátky koncertování načerno po hospodách /s Larvou, Libidem a jinými podzemními kapelami první polovice osmdesátých let/, později sehnala zřizovatele a vstoupila do pražských klubů /Chmelnice, Rokoska apod./. Kytarista a zpěvák Palme a baskytarista Hernych, spolu se zpěvačkami Kátou Kandlovou a Jarkou Moučkovou, tvoří stabilní kádr, na ostatních postech se hudebníci střídají. Posilou je v poslední době kytarista - jinak též úspěšný folkař - František Janče. Zpočátku členové kapely inklinovali k reggae, nyní těžko jejich hudbu definovat. Charakteristické jsou vokály, groteskní až dadaistické Palmeho texty, show na pódiu. Koncerty mají charakter veselice a právě radost, tryskající z členů skupiny, se nakažlivě přenáší na diváky. Řekněme malý český "pub rock". Po hudební stránce to ovšem není žádný zázrak, zpěv je průměrný, ale účel pobavit mládež plní tato kapela opravdu dobře. Podobně jako Berunka, skupina s Původním Burešem často hrající, z níž tryská stejná nefalšovaná radost z hraní a chuť předvést se. Amatéristmus v tom lepším slova smyslu.

Ve věku šedesáti let zemřel Petr Pujman, filolog, překladatel, spisovatel. Nebyl tak odolný jako někteří jiní, dvacetiletá nemožnost publikování mu vyrazila pero z ruky. Teprve v poslední době se znovu rozepsal, vtom však zasáhla neočekávaná smrt, a tak nová próza zůstane torzem, stejně jako vzpomínky na matku, spisovatelku Marii Pujmanovou. Osudy spisovatelů jsou různé. Nedlouho před Pujmanem zemřel Jiří Šotola. Původně úspěšný básník, později stejně úspěšný autor historických románů. V sedmdesátých letech začal publikovat ve Vaculíkově samizdatové Petlici, poté spáchal sebekritiku a směl být zařazen do edičních plánů oficiálních nakladatelství. V historických románech zůstal věren sám sobě, byť již nedosáhly úroveň toho prvního, Tovaryšstva Ježíšova. Horší již byly divadelní či televizní hry, ať již z minulosti nebo současnosti. Čtenáři a kritika v budoucnu učiní svůj soud. Pujman a Šotola, dva osudy vykořeležené a ztuha se prokousávající normalizací. Dva lidské a spisovatelské osudy...

Západoevropské, japonské a severoamerické řeky jsou dnes v průměru čistší než před patnácti lety. Snížily se emise SO₂ ve většině zemí. Na druhé straně ubývají stále tropické dešťové pralesy. V roce 1950 pokrývaly 15% povrchu souší, v roce 1975 12%, v roce 2000 se odhaduje už jen 7%. Naopak přibývá pouští. Vývoj ve světové ekologické situaci je nejednoznačný. Člověk si začal uvědomovat nebezpečí, pokouší se o nápravu, některé díry /nejen ty ozónové/ jsou však už nezacelitelné a nové dokonce vznikají. U nás máme opět několik desítek let zpoždění. Slovo ekologie se stalo módním, ke konkrétním a zásadním skutkům však zatím nedochází. Nejsou prý peníze, jsou tu jiné přednostní státní zájmy. Chybí dobrá vůle a jasné poznání, že ekonomické je jen to, co je současně ekologické. Vytváříme si nové díry a ty již budou brzy sotva zacelitelné.

Československá strana socialistická, nedávno ještě satelit KSČ, podniká první krůčky k emancipaci. Její poslanci sice ve FS stále hlasují svorně s KSČ, podřizují se nadekretované vedoucí úloze této strany, ale současně se snaží o vlastní zákonodárnou iniciativu. Začínají se hlásit k TGM a jeho odkazu, ožívají diskuse o předchůdkyni ČSS straně Národně socialistické, mluví o své samostatnosti. Tento proces bude pokračovat. Loajalita ČSS vůči KSČ může být při první příležitosti hozena přes palubu.

ok

POZDNÍ MIKULÁŠEK

Jak jím milované víno zrálý básně Oldřicha Mikuláška. Proslulý moravský básník se na více než deset let nedobrovolně odmlčel a v roce 1981 vydal část své básnické úrody ze sedmdesátých let ve sbírkách Veliké černé ryby a dlouhý bílý chrt a Žebro Adamovo. Spolu s o dva roky později následujícím Sólím pro dva dechy a dosud u nás nevydaným Agoghem představují vyvrcholení básnickovy tvorby. V první z jmenovaných sbírek najdeme jednu z nejpůsobivějších českých básní vůbec: Veliké černé ryby. Umělcovo virtuózní ovládnutí slova tu neslouží jako hříčka, ale jako drtivá zkratka. Nepřehlédnutelná je vyznavačská Má anatomie, jakož i Dlouhý, bílý chrt a Když jdu sadem.

Převážně milostnou lyrikou je Žebro Adamovo. V básních jako Obrázek nebo Otavy vidíme Mikuláškovu bravurní práci s rýmem, který tu není zvukomalebnou vycpávkou, nýbrž beze zbytku slouží myšlence. Platí to i o básni Ars poetica I, rytmické nepravidelnosti zvýrazňují děsivou báseň Za hrob. Nejpregnantnější jsou Mikuláškovy krátké básně, i když zvládnutí delších věcí jako Úpění, Povzdechů a Průvodů lásky /Pohřební suity/ je též na obdivuhodné úrovni. Psychologická průraznost takového Rozsudku je pak vkladem dalším.

Podobně v Sólím pro dva dechy v básních Tichá řež, Nýtování, Lopuchy a Žena-kamínek se pojí kouzelná obraznost se smyslem, obsahem. Myšlenku více rozvádí básník ve Věnování prvním a v Sólím pro dva dechy.

V sbírce Čejčičí pláč jsme svědky jisté proměny. Mikuláškův verš si zachovává existenciální dramatičnost, ale současně do něj proniká více hravosti, potěšení z veršování se někdy osamostatňuje. V nejlepších případech i tady podtrhuje vyšší smysl básně důmyslná skladba slov - v básni Divy /Tvoje ústa/jazyk brzy nazývati/samomluvou duše/, Pokusy II, Vlčina, Pouta či Noční ptáci. V závěrečné skladbě Mé dvanáctero v sloce sedmé a v básni Tam /srovnej s Hrubínovou Černou denicí/ se básník dovede oprostít od zdobných rýmů a tvrdě jít po syrové autentičnosti, těžit i z magmatu vzpomínky.

V poslední Mikuláškově sbírce Druhé obrázky dochází k určitému regresi, přes vybroušenou formu zde nenalzáme ono typické krajní básníkově odevzdání. Rozverná hra se odtrhla od významu a stala se do jisté míry samoučelem. Mezi lepší příklady patří Résumé, Duše, Lenka, Úžiny, připomínající lepší minulé, v horším případě dojde až k poklesu do básníka nedůstojných polch /básně Nic moc a Pauza/.

K vydání se teprve chystá Agogh, verše z let 1969 až 1971, hymnické litanie závratí, jež vzdoruje beznaději. Ve čtyřech oddílech sbírky najdeme klenoty české poezie, ale nejkrásnější /a nejstrašnější/ se mi přece jen zdá Metafora sedmá /Trůnní řeč Agogha krále, lítosti krále a smutku/. Heroický pokus o zachycení na práhu zoufalství, mučivá óda ve stylu Lautréamonta. "Je pátek 25. září 1970/Jakýsi jistý bod./A 16.47 hod./Jakési východiště./A zhasla mi lampa./- - -/NO - A CO?/UŽ LEPŠÍ LIDÉ BYLI V KONCÍCH/A JÁ JSEM NA SAMÉM PRAHU!"

Mikuláškovy sbírky sedmdesátých a osmdesátých let jsou vyvrcholením jeho tvůrčí cesty, ale nejen to, jistým završením velké české generační cesty. Mikulášek se jeví jako omamující lyrik své moravské domoviny /bliženec Jana Skácela/, který spustil svůj okov, jako málokdo jiný, až na dno lidské duše. Je to básník stále úzkosti, nepřetržitého ohrožení, člověk nacházející se na pokraji bezedna a vykřesávající svou naději právě z lůna svých pochyb, smutků a biologických omezení. Vědomí pomíječnosti je v Mikuláškově tvorbě tak intenzivní, až dochází k nejtěsnějšímu kontaktu pojmu smrti a pojmu lásky - a její nevlastní sestry vášně. Básník je kat, který sám sebe stíná u vědomí jistoty, že - tráva poroste dál, krev bude proudit dál, víno bude téci dál a dech se o dech zahřívát. Mikulášek je vedle Holana nejfilozofičtějším - a tedy nejhlubším - českým poválečným básníkem.

Trestat smrtí?

Pro zachování trestu smrti se i dnes instinktivně staví mnoho prostých a poctivých lidí. Přes veškerou hrůznost některých spáchaných zločinů je ale třeba, abychom si uvědomili všechna pro a proti.

PRO:

PROTI:

- Podle průzkumů nefunguje existence trestu smrti jako prostředek odstranění potenciálních pachatelů těžkých zločinů. Pachatelé, ať už jednají v jakémkoliv rozpoložení, nepočítají se svým dopadením. Navíc v případě, že přece jen teoretizují o svém budoucím usvědčení, může se jim trest smrti jevit přijatelnějším než doživotní žalář. /Jde o podobný jev, jako když se riskujícímu řidiči nebo např. horolezci jeví snesitelnější představa smrtelného úrazu než doživotního zmrzačení./
- Možnost justičního omylu není nikdy zcela vyloučena. Je-li v jeho důsledku domnělý pachatel popraven, stává se omyl nenapravitelným a tragickým.
- Byt nepřipouštíme možnost opakování justičních vražd, i jejich minulé páchání hovoří proti existenci trestu smrti.
- Veškeré soudní pojednávání i vynesení rozsudků je dílem lidí. Člověk není nikdy naprosto imunní proti působení předsudků a emocí. O vynesení rozsudku trestu smrti rozhodují většinou okolnosti, za nichž byl trestný čin spáchan. Je obtížné zajistit, aby svou roli nesehrála např. odpudivost pachatele nebo naopak vlastnosti oběti.
- Z filozofického a náboženského hlediska by člověk neměl rozhodovat o smrti druhého člověka. Také morální aspekt hovoří proti právu zabít v jiném případě než v sebeobraně. Nikdo by neměl mít právo, ani povinnost vykonat popravu.
- Trest smrti je neporovnatelný s jinými tresty, ze systému trestních sankcí se vymyká. Je trestem nejvyšším, zároveň však v jistém směru milosrdným a zbavujícím pachatele možnosti případného pokání. Spíše než trestem je odvetou.

ik

AD PERIODIKA

ZÁPAD

Západ nezapře, že je vydáván v Americe. Tento ostře antikomunistický, ale seriózní časopis se opírá hlavně o příspěvky Oty Ulče a Josefa Škvoreckého. Největší pochybnosti ve mně vzbuzuje článek Stanislava Reiniše Jak počítat lebky, více než jednostranná interpretace druhé světové války v SSSR. Mluví se tu o miliónech mrtvých /2-3 milióny obětí v SSSR ještě před napadnutím Německem, což je přehnané; nadsazené jsou i další cifry/, o faktu neuznávání zajatců, o jejich násilné repatriaci, o statisících Rusů, Ukrajinců, Turkmenů atd. bojujících na straně Německa proti své vlasti. Velmi objektivní je článek Igora Hájka Záznamy všedních dnů o oficiální literatuře v ČSSR, místy ji srovnává s exilovou, nezastírá její nedostatky, ale vidí i přednosti, vcelku mu vychází až překvapivě lichoživě. Zaujala mne informace o volbách v Albánii, kde 100 % registrovaných voličů volilo kandidáty Demokratické /! / fronty Albánie. 1 hlas byl však neplatný, a tak jim tu krásnou jednomyslnost zkazil. V druhém Západu stojí zvláště za pozornost velmi objektivní poetický a politický portrét Josefa Hory Hory, hory, vysoká jsi... od Petra Hrubého. Příklad spisovatele uvěřivšího a zklamaného bolševismem.

SITUACE 1/89

Ze všech studentských časopisů - a není jich již málo - mne vedle Kavárny AFFA nejvíce potěšil studentský bulletin FF UK Situace '89. Pěknou grafickou úpravou /Lenka Blažková/, ilustracemi /Marcela Vichrová/, ale především vlastními články. Líbí se mi např. reportáž Zdenka Tichého Chladný podzim v Krakově, k tématu "sociální životní prostředí"... od Libora Konvičky, Fražská Stromovka stále ohrožena Ivana Pličky, Oldřich Janota - hudba na pokraji zmlknutí Aleš Březiny. V kterémkoli problému je zdůrazněna jeho lidská dimenze, nemato de-zintegrace a ztráty identity. Je třeba jen nechat ty studáky přemýšlet a svobodně formulovat. Měl by si to uvědomit také pan Kojzar a pan Fojtík. Házení klacků pod nohy beztak nic nevyřeší. A házející se jen ztrapňuje.

SPUTNIK 6/89 A 7/89

Ten tolik opěvovaný a sháněný Sputnik mi připravil nemalé překvapení. Tento výběr ze sovětského tisku je sice pestrý, ale to je taky všechno. Nikde tu nenajdeme hlubší zaměření, ani konkrétní a přesné informace. Články kloužou po povrchu a jsou výrazně nivelizující. Vyšlenková bezradnost Redakčních poznámek je do očí bijící a kontrastuje i s některými příbuznými články v Nové době. V čísle 7 vyniká poetickým jazykem Kraj, kde se narodila Země /Altaž/ od Valentina Rasputina a ukázka z Černých kamenů Anatolije Žigulina, příběh jakési poválečné, protista-linské Mladé gardy.

ok

ZÁPAS O STARÉ TÉMA

Beletrie na motivy evangelia je neobyčejně rozsáhlá. Na biblických tématech se v historii přizívovala spousta spisovatelů, vzniklo mnoho odvarů, ale jen málokdo dokázal uchopit námět nově a říci něco podstatného. Známe zajímavou novelu Leonida Andrejeva Jidáš Iškariotský /a miniaturu Ben Tovit/ od téhož autora/ a novelu Rogera Cailloise Pilát Pontský, kde je všechno naruby. Známe násilné pokusy na pomezí beletrie, které se snaží vyloučit z Ježíšova osudu všechno nadpřiro-

zené a psát o něm pouze jako o člověku. To je případ Syna člověka Emila Ludwiga.

V minulých letech u nás vyšly tři knihy na toto téma. Mirjam od Luise Rinserové, Kříž Jidášův Lubomíra Tomka a Poslední pokušení Nikose Kazantzakise. Podobné je ve všech dílech pojetí nacionalisty a revolučního vůdce Jidáše. U Tomka, spisovatele, který píše takřka všechny prozaické žánry včetně parodie na detektivky, však ani překvapující závěr románu nemůže zastřít rozpaky nad celkovou vágností, triviálností a odvozeností. Rinserová položila důraz na Marii Magdalénu /Mirjam/ a na její váhání mezi Ježíšem a Jidášem, čili nenásilím a násilím. Jsou tu zdařilé pasáže /rozhovory Mirjam a Jidáše, Jidášův "dvojí život", scény s Janem, Ježíšovy promluvy/, ale i přesto tento román na mě působí poněkud matně. Věčný příběh se brání. Zdánlivá snadnost /známá kostra děje a postavy/ láká potenciálního uchazeče, pak ho vyhodí ze sedla.

Převyprávění evangelijního příběhu Jidáše Nazaretského, jehož autorem je velký krétský spisovatel a bard Nikos Kazantzakis, je strhující umělecké dílo. Zde nejde o povrchní rekonstrukci ani o lacině šokující přístup. Kazantzakis včleňuje do své knihy evangelijní výroky a hned vedle toho si vymýšlí. Nikdy však samoučelně. Popisuje zázraky jako samozřejmost, mísí skutečnost s Ježíšovými sny. Co chtěl vlastně Kazantzakis svým příběhem říci?

Jedním z podstatných významových aspektů díla je svár uvnitř Ježíše. Touha na jedné straně pracovat pro lidstvo a na druhé starat se jen o sebe a svou rodinu se v něm střetává a vrcholí v snu na kříži. Ježíš rezignoval na veřejné cíle a věnuje svůj život sobě samému a rodině. A tu k stáří přicházejí apoštolové a vmetávají Ježíšovi do tváře své odsouzení. Jiným problémem, s kterým se Ježíš vyrovnává, je otázka, jakými prostředky bojovat za své cíle. Přes svou mírnost a láskyplnost je stále vmanévrován do situací, kde se používá násilí. Staré dilema ožívá, vleče se dějinami do současnosti. Boj nám vtiskává do rukou zbraň a tento prostředek nám potřísnuje cíl. Tím se dostáváme k postavě Jidáše, kterou Kazantzakis v rozporu s evangeliem povznesl a očistil. Ne, to není žádný potměšilý zrádce, který svou duši oddal lesku peněz, je to silný a statečný revolucionář, který vidí jen svůj národ a jeho prospěch. S Ježíšem půjde jenom potud, pokud tento bude jednat v zájmu židovského lidu. A tady dochází k sporům, protože Ježíš nemyslí jen na Židy, ale i na Římany a ostatní národy, prostě na všechny lidi. A přesto je Jidáš jeho nejvěrnějším učedníkem /ostatní apoštolové jsou vcelku slabí lidé, hříšné nádoby/, zradí ho na jeho přání. Taková zrada je obětí. Osud musí být naplněn.

Ježíš si těžko přivykal na dráhu Mesiáše, teprve setkání s Janem Křtitelem a pobyt na poušti znamenaly konečné podvolení se. Právě v těchto šerosvitně barokních scénách dosahuje svého vrcholu i vypravěčství Kazantzakisovo. Život je neutuchající boj, vzdor a poslušnost jsou dvě strany stejné mince. Ježíšova matka se nemůže smířit s tím, že ztratila syna, synovu volbu nepřijímá. Je to Kazantzakisovo kacířství? Ale která matka by se s tím smířila? Hříšná Marie Magdaléna se stane slepou Ježíšovou uctívatelkou, vidí v jeho poslání smysl svého života. Která Marie má pravdu? Nelze být sobeckým tvorem, jenž svůj horizont uzavřel kolem svých nejbližších. Ano, nezištná a čestná služba své rodině znamená nesmírně mnoho, ale nezištná a čestná služba lidstvu je víc. Je takovéto vyústění Kazantzakisova románu?

Smrt si nevybírá a zmrtvýchvstání pro lidi není možné. Ježíšovi se sice podaří dostat svého přítele Lazara z hrobu a oživit ho, je to však spíše chodící, páchnoucí mrtvola. Lazar je už pro svět neupotřebitelný, je přebytečný a na obtíž sobě i svým blízkým. Má v sobě smrt a ta se neztratí. Proto je bezbranný a při nejbližší příležitosti podléhá násilí. Neukázalo se snad, že byl živý jen zdánlivě? Smrt je konečná! Vystupovat! Smrt je konečná. V tomto bodě se nabízí analogie s Márquezovým románem Sto roků samoty. Tam se lidé dožívají věku hodně

přes stovku, ale nakonec stejně umírají. Žili, umřeli. Smrt se dá jen oddálit. Co je to všechno platné... Ale zamysleme se, je to tvrdé, je to v jistém smyslu děsivé, ale není to nakonec přece jen ulehčení? koneckonců jediné řešení, řešení přece jen nějaké, smysluplné ve své nesignifikančnosti. Žít věčně je synonymem zoufalství. Život končí smrtí, koloběh pokračuje. S novými lidmi. Život je jednou poskytnutá šance. Nic víc a nic méně.

Jaký je tedy konec? "Vítězoslavně vykřikl: 'Dokonáno jest!' A znamenalo to: Všechno je skončeno, všechno začíná."

ok

SEMAFOR PŘED SEMAFOREM

Od svého založení má divadlo Semafor velmi dobrou pověst mezi lidmi. Je pravda, že v sedmdesátých letech přestalo být avantgardní scénou, ale ve všeobecném kulturním marastu té doby vzali jím diváci zavděk. Vedle Jiřího Suchého a Jitky Molavcové je nesporným magnetem Semaforu Miloslav Šimek. Pamětníci vzpomínají na jeho nezapomenutelné dialogy s Jiřím Grossmannem, samozřejmě také na scénky z roku 1968, kde si oba aktéři rozhodně nebrali servítky. Dalším Šimkovým partnerem byl Luděk Sobotka /zprvu s ním vystupoval i Petr Nárožný/. Po počátečním spontánním zájmu se Sobotova "dementní" komika okoukala, navíc Šimkův spoluhráč nebyl rovnocenným autorem nápadů dvojice. Východisko se našlo v herci Jiřím Krampolovi, jehož robustní komika se spojila s podstatně tlumenějším projevem Miloslava Šimka. Zdaleka ne všechny jejich scénky možno považovat za zdařilé, v některých se Šimek nevymanil z role pouhého glosátora a "nahrávače" a Krampol zase někdy přeháněl gestikulací a deformací své mluvy. Zdá se také, že před televizní kamerou se oba komici necítí tak dobře jako na divadelních prknech, jistě zde hraje svou roli, že jsou věci, které v tomto masovém médiu prostě neprojdou.

V představení Nešlo odolat aneb Besídka mimořádná - zahradní je humor dvojice Šimek a Krampol vcelku zdařilý, z neplodné komunální satiry /v níž jsou u nás nedostižní Bohdalová s Dvořákem/ se dostávají do roviny aktuálních špílců, zachovávají přitom vkus a nadhled. Při děkování přidá Šimek dvě básničky, úvahu o politické satire a skončí zcela vážně míněným výrokem Máhatmy Gándhího, že svoboda může být jen za předpokladu svobody se mýlit. Slabinou představení /a nejen tohoto/ jsou písničková vystoupení, která mají reálně úlohu pouze jakýchsi vycpávek mezi skeči ústřední dvojice. Diváci sice ze slušnosti aplaudují, ale někteří z nich jistě cítí, že tyto písničky se slabými texty a v podání nevalných hudebníků a především zpěváků /s nepatrnými výjimkami/ netvoří důstojný protějšek Šimkovi a Krampolovi. Petr Spálený a Miluše Voborníková snad kdysi něco znamenali, dnes však jsou již příliš velkými vysloužilci a čest programu nedělají. Nedostatek hudebních kvalit zatěžuje pořad nevyrovnaností, která je již obsažena v základech příliš fixního kolektivu divadla Semafor. Většina diváků však chodí na výstupy populární dvojice, je tolerantní, protože se chce bavit a ví že dělat humor není žádná legrace.

ok

DOBŘÁ KARAVANA

Od května do září cestoval po Evropě originální divadelní cirkus Mir Caravane. Zastoupeny v něm byly mimo jiné soubory z Anglie, Španělska, Francie, Sovětského svazu, Polska a Československa. 6. až 8. července se v Praze /v PKOJF/ představili divadelníci, cirkusáci, mimové, klauni, akrobaté, hudebníci i cosi blízké happeningu. Teatro nucleo, Teatr ósmego dnia, Circ Perillos, Footsbarn Travelling Theatre či Liceđeje

nebudou napříště pro kulturní pražany prázdny pojmy. Dávno jím už není český zástupce Mir Caravane, brněnské divadlo Na provázku s vynikajícím solistou /dnes až módním/ Bolkem Polívkou. Naši patřili mezi nejlepší. Takový svobodný duch nemohl v opět neposlušné Praze nechat úřady klidnými. Herci z různých souborů si opět dovolili věnovat svá představení politickým vězňům a Chartě 77. Jako obvykle provokovali písničkáři Burian, Dědeček, Skoumal a další. Moc však byla bezmocná. Každý si říkal co chtěl, lidé si nenechali zkazit náladu. Někde bylo však té volnosti až příliš, program se nedodržel, některé soubory nevystoupily /hlavně třetí den - jako by se už balilo/, diváci byli místy dezorientováni. Temperament všech aktérů dával ovšem zapomenout na chaotickou organizaci a někdy i na nepřízeň počasí. Nebylo možno a ani nutno vidět vše. Při Mir Caravane se měl člověk především uvolnit. Zapomenout na chvíli na své starosti a těšit se radostí z pohybu a nevázané legrace. Kdo chtěl, mohl se i zamyslet. Hesla o přátelství a tvůrčí spolupráci mezi umělci mnoha zemí tu byla uvedena do praxe. Dobře, že se tak stalo i v Praze.

ok

Před 110 lety, dne 28. července 1879,
se narodil Inocenc Arnošt Bláha

SOCIOLOGIE MRAVNOSTI

/.../

Ten duchovní řád, to společenství myšlenek, citů a snah, v jejichž jménu se uskutečňují harmonické mezilidské vztahy, se opírá o tři základní pilíře. Skupina žije nejen proto, že se v ní v řádu logickém stále hledá pravda, nýbrž hlavně proto, že se v ní v řádu praktickém stále hájí a mluví pravda a žije pravda, že její společenství myšlenek je proniknuto upřímností a pravdivostí. Žádné společenství nemůže trvat na nepravdě a lži. Lež a nepravda jsou činiteli sociálně rušivými a rozkladnými. Ale duchovní řád se opírá i o společenství citů. Skupina žije nejen proto, že se v ní vyznává láska, nýbrž že se v ní stále praktikuje a žije láska. Skupina se nemůže skládat z jedinců, kteří se staví proti sobě s nenávistí, záští, nepřátelstvím. To vše jsou prvky sociálně rozkladné. A konečně skupina je stále tvořena vůlí jednat podle poznané pravdy a prožívané lásky. Takové jednání je jednání spravedlivé. Skupina nemůže natrvalo existovat bez konání spravedlnosti. Skupina s nerovnými možnostmi a příležitostmi žít hmotně i duchovně jest vydána v nebezpečí otřesů, revolucí, zkázy. Nuže, mravnost je spontánní a radostná služba řádu pravdy, lásky a spravedlnosti. Jako lež, nepravda, neláska, záští, nerovné možnosti žít vytvářejí disharmonické mezilidské vztahy, tak mravnost není nic jiného, než vytváření harmonických mezilidských vztahů ve smyslu pravdy, lásky a spravedlnosti. To je vlastní, autonomní oblast mravná. /.../

A konečně možno říci, že mravnost je charakterizována určitou samozřejmou a prostou nenáročností. Stačí si sama sobě, od nikoho nic nechce, nic nežádá, na nic nečeká, je šťastna tím, že je mravností a že má odměnu sama v sobě. Je šťastna svým sebetvořením, tím, že sebe uskutečňuje, uskutečňuje zároveň vládu ducha ve světě.

/.../ I mravnost má rys evidence. Nemůže být mravností bez pravdivosti, a pravda je evidentní.

Patrně, že mravnost je výrazem celé duševní osobnosti člověka. Tak jako jsme objasnili její totalitnost extenzivní, tak toto zase znamená její totalitnost intenzivní. A obě tyto totalitnosti náležejí ovšem dohromady, spojující se v jednotě subjektivna a objektivna, individuálna a sociálna.

/.../

z knihy I.A.Bláhy Sociologie

vybral ok

JAN VODŇANSKÝ:

KONECNĚ ROZUMNÉ SLOVO

Z h l u b i n a k v á r i a

Toho dne vylezl z našeho akvária úplně neznámý, nahý pán.

Tou dobou se shodou okolností procházela má žena Uršula po pokoji, rovněž úplně nahá, a říkala si: "To je horko, to horko," - pak dodala - "je opravdu nesnesitelné."

Když jsem se ptal nahého pána, co robil v akváriu, zašeptal: "Spadla mi tam rybička."

"Odkud?"

"S - Seshora." Ujišťoval mne, že ještě nikdy neviděl padat rybičku do akvária zezdola, a ptal se mne, jestli já ano a kde.

"Proč jste ji tam nenechal?" - vypálil jsem na něj bez přípravy.

"Nebyla moje, byla půjčená."

"Kde?"

"V půjčovně rybek..."

"Proč?"

"Někdy je mi smutno, jsem sám, víte? Tak si půjčím rybku a povídám si s ní."

"Jak to, vždyť rybky nemluví..."

"Právě proto. Nesnáším, když mi do tcho někdo žvaní. A zvláště nesnáším zvědavce, kteří se pořád na něco ptají," usmál se smutně a ponořil mi hlavu hluboko do akvária. Asi po půlhodině ji vytáhl ještě zmáčenu.

Zeptal se sám první: "Viděl jste něco? - Ech, myslel jsem si to. Já taky nikdy nic nevidím. Tak nashledanou," řekl.

"Takhle přece nemůžete odejít. Jste nahý jako tuleň," volal jsem za ním, "šaty máte v ložnici."

"Vidíte, úplně jsem na ně zapomněl," poznamenal se smutným úsměvem.

"A vy," dodal zamýšleně - "ženu máte v koupelně. Spadla vám do vany!"

"Nashledanou - Emile!" - řekl jsem, ačkoliv jsem tam nikdy nebyl.

V y m y š l e n á m y š

Pláče, pláče velká fialová myš velké žluté slzy, velká jako růžový budoir. Pláče, protože nikdy, nikdy nebyla, není a nebude.

Jen jsem si tě vymyslel, hloupá, ale neplač, není o co stát...

A vlastně chtěla tys být co? Ty, velká, hloupá, mnou vymyšlená myš. Chtěla tys být... A nejsi snad?

Kdybys byla, jen proto, ty blbe fialový, aby tě zřikoval mrňavý zažloutlý kocour, notoricky menší než ucho... komára. Chtěla a ... přestala plakat.

Břeč, ty hloupá, ... breč! Stejně nebudeš! Copak je nějaký zažloutlý kocour, copak je nějaké ucho virusu? Copak je...?

Břeč si třeba jako rozkvetlý ochočený dinosaur.

Copak je možné, aby tě ten mrňous třebas i svými milióny brčálových tlamiček v jednom kuse zřikoval?

Né né né, ty ubrečený nestvůro!

Jsem si jej vymyslel jak tebe.

A řvi si a řvi...!

I to vím, že tys chtěla být a živit se parníky, žrát zlevněné polobotky a vynořovat se pomazána medem a fosforem v pronajatých pastouškách obecních novomanželů, strašit jejich polygamní družičky... na to by si tě užil.

Ale řvi si tady... řvi!

Vymyslel jsem si tě svou hlavou a zase si tě odmyslím. Je půl páté a mám co dělat, abych si do večere vymyslel dvě baterie houslistů hrajících křivkové integrály... To se ještě uvidí, proslulý Edmunde Husserle, jestli to nejde. Ale já tě znám... Né hošánku, né na housle, né... Na trombóny!

O k o l o

Okolo celého domku stál pěkný idiůtek, na hlavě beranici vykládanou sobolí srstí bohatě zdobenou umělými brilianty.

"Bžuch... to je horko," napadlo ho... A taky bylo. Dobrých 40 stupňů ukazoval teploměr v konečnicku.

"Bžuch! Případně zavřít případným idiotům hubu."

Jak tak přemýšlel, tu vyvstaly mu na čele krůpěje potu... Po chvíli ještě doplnil předchozí myšlenku...

"Bžuch! Zavřít případným idiotům případnou hubu."

Pak už ho nic nenapadlo...

Nikdy nic v jeho dlouhém a šťastném... ano... životě.

Z v l á š t n o s t

To je ti zvláštní...

My máme doma takový telefon.

Je celý černý. Vtom zvoní.

Zvednu takové sluchátko.

A tu, přímo v tom sluchátku je slyšet...

"Haló! Prosim vás, je tam Slunéčko?!"

A já tomu sluchátku říkám...

"Ne, tady je tma jako v Prdeli."

Ale jenom tomu sluchátku. Víš.

Ještě, že to nikdo neslyší.

To je ti zvláštní...

M a š k a r n í p l e s v ý t v a r n é š k o l y p o B é

Býti výtvarnou školou po Bě

Založil bych si obyčej stran maskarního reje

Nejsem však natolik bystrý

Abych se mohl stát výtvarnou školou:

Ředitel by šel za bylinu

Jeho paní za kobyly

Učitel modelování za býka

Jeho paní za babyku

Jeho milenka za Bydžov

Jeho náhodná známost z vlaku za Přibyslav

a
Školník za aby

Po půnočním demaskování však vyšlo najevo - že:

Bylina šla za ředitele

Kobyly za jeho paní

Býk za učitele modelování

Babyka za jeho paní

Bydžov za jeho milenku

Přibyslav za náhodnou známost z vlaku

a
Aby za školníka

Co teď?

V z p o m í n k a n a j e d e n d o b r ý s k u t e k

Onehdy se toulám periferií a vidím: Do protějšího kopce stoupá stařenka a kutálí za sebou jablko.

Pomohu jí, potěším, napadlo mne, a už jsem v pilném klusu dostihl stařenku.

"Pomohu vám s ovocem," řekl jsem, ačkoli mne napadlo, co je mi konec konců do toho, když někdo kutálí za sebou ovocné jablko.

Staruška ihned volněji vydechla. V její tváři vděčně zacukalo.

"Kouříte?"

"Rád," odpověděl jsem a skromně se zapýřil. Stařenka si udělala čárku do statistiky a odšourala se k zimnímu spánku.

H u r á n a B a s t i l u

"Můžeš mi říci něco o své dívence? Nějakou důvěrnost, myslím."

"Ovšem... Má nehty na prstech... U nohou... U obou nohou."

"Tak ona má dvě nohy?"

"Neříkal jsem - 'dvě'. Říkal jsem 'obě'."

"A není to málo?"

"Je to málo... Zvláště v případě konfliktu. Ale je to dosud mládě. Možná, že jí ještě nějaké narostou. Její babičce narostlo dvojče... Ke čtyřicítce..."

"A co paže?"

"Paže? Paže...? Dvě paže."

"To je zajímavé! Všechno jaksi... párové. A hlavy také?"

"S hlavami je na tom zle. Má jen... jednu jedinou."

"To je zvláštní!"

"Snad je to dědičné! Její otec... taky... Paže tři... nohy tři... a hlavu..."

"Jednu jedinou...?"

"Nikoliv... Hlavu neměl žádnou...!"

"Hurá na Bastilu..."

"Hurá na Bastilu..."

"Hurá..."

A n t i - G u t h , A n t i - J a r k o v s k ý

Po polévce plácní lžící na ubrus. Každá hostitelka se ráda pochlubí ubrusem rezervním. Zbude-li ještě trochu polévky, je dobré udělati s ní přítomným dámám na toaletách žertovné cákance. Taková pozornost každou ženu potěší a určitě nezůstane bez odměny.

Dále! Neříkej nikdy hostitelce: Vaše mělnické, burgundské a tak podobné je znamenité. Takovéto výroky jsou konvenční, a proto nudné. Mnohem přijatelnější a srdečnější je říci kupříkladu: "To je ale plavajs."

Dále! Vyvrcholením společenského života ve všech poměrech je hostina. Jsme-li pozváni na hostinu tam, kde ještě neznají předpokládanou kvantitu našich porcí, vyplatí se - v případě, jsme-li náročnější jedlíci - vzít si s sebou vlastní jídelní servis, nejlépe trojdílný ešus, nejhůře jednodílný. Nezbude-li na nás příbor, nečekáme s jídlem, ale bagrujeme lžící. Není-li lžíce, bereme si rukama.

Dále! Uděláte-li ve společnosti loužičku, nebo neudržíte-li stolicí, nesnažte se to v žádném případě zamlouvat, omlouvat či dokonce defekát ty po sobě uklízet. Jest jen otázkou určitého cviku zachovat nejen klid a dobrou náladu, ale žertovně na celou situaci upozornit například vtipnou poznámkou: "To víte, já jsem přírodní člověk!" nebo "Lejno sem, lejno tam!" případně "Hlavně, že o něm víme," a tak podobně. Uvidíte sami, že se i ostatní - zejména přítomné dámy - vašemu kousku rádi

zasmějí, případně se pokusí o napodobení vaší metabolické spontaneity.
Děkuji vám.

P o d z e m n í h o k e j

Logickým vývojovým stupněm hokeje od ledního k pozemnímu je hokej podzemní - známý pod mezinárodním názvem Underground-hockey. Jeho velkou předností je to, že se hraje pod zemí. Diváci tak nemohou do hry zasahovat rušivými výkřiky, nebo dokonce házením předmětů na herní plochu. O průběhu a výsledku zápasu jsou informováni pouze prostřednictvím masových sdělovacích medií. Další výhodou podzemního hokeje je plynulý pohyb hráčů. Každý hráč má totiž svoji podzemní chodbičku, která vede až k brance soupeře. Tato chodbička je vyhrazena jen pro něho a tak se nemůže - a to ani náhodou - srazit s jiným spoluhráčem nebo dokonce protihráčem. To vytváří optimální podmínky pro plynulost a naprostou slušnost této hodnotné hry. Když se hráč s toušem na holi blíží k brance soupeře svojí podzemní chodbičkou, je pomocí semaforu na jejím konci informován, zdali je prostor před brankou volný. Svítí-li na semaforu zelená, hráč vběhne před brankáře a pak záleží pouze na jeho schopnosti rozumně se s ním domluvit o tom, jak moc potřebuje dát gól, nebo ne. Na rozhovor mají dostatek času a systém semaforek zajišťuje naprostou diskrétnost.

Podzemnímu hokeji - Zdar!

N á š L e o š

Náš Leoš neguje ženy.

A ony, ... a to je zajímavé, vesměs negují Leoše.

Jiné zas... dělí jež celým číslem.

A jedna blondýnka? ... No, odmocňuje jež.

A Leoš? Leoš umocňuje...

Jak? ... No, počtem celistvých násobků.

D a l š í , p r o s í m

Naučil se říkat "reaguje tento zub na teplé?" s takovou dávkou osobního kouzla. Koho by napadlo, že není vlastně zubařem? Nakonec už to nenapadlo ani jeho, ačkoliv nebyl vlastně ani panem dentistou, a to ani ve snu. Vlastně nebyl ani kovářem, což mu ostatně v jeho praxi nikterak nevadilo. Diplom - nechal si zarámovat ten, který dostal v šestnácti ve spolku kuželkářů jako cenu útěchy - visel příliš vysoko, než aby očke pacientů a pacientek, opilá bolestí, mohla v něm, být bezděčně pátrat. Všichni viděli zdálky Diplom, krásný a veliký, vysoko na zdi se vznášející... nedosažitelný. "Jak majestátní" - říkaly oči nedostudovaných slečinek s oteklými tvářemi. Přes Diplom nedbale zavěsil dědečkovu šavli a vavřínový věnec, a tak prostě ani nemchlo nikoho napadnout, že to není Diplom pravý - Diplom lékaře.

Ostatně, kdo by myslel na Diplom, když mu kotvil zub. Obvykle háčkem na štiky a pak lankem přivazoval ke klíče... Ani ve snu. Pak řekl tičným, ale pevným hlasem vzbuzujícím důvěru: "Další, prosím."

Příchozí pacient trhnutím dveří mimoděk vytrhl kotvený zub, někdy i více najednou... třeba i zdravých. "Ty se vám už nikdy nezkaží...!" - smál se dobromyslně, a pacient byl jako u vytržení. Někdy si pomáhal špetkou dynamitu a řehtal se jako malé dítě, když se zubem náhodou odešla i lebka. Smál se vlastně ze všeho nejraději. Byl to okouzující dobrodruh. Měl šarm a nikdy nikoho nezarmoutil.

Byl to... umělec života.

Byl to Bedřich Bobš.

Před 70 lety, dne 30. srpna 1919,
se narodil Jiří Orten

VÁCLAV ČERNÝ: JIŘÍ ORTEN

/.../ Samota Ortenova byla velmi bolestná. A dozajista lze tedy Ortena charakterizovat jako básníka bolesti i bolestí. Přehlídku jeho žalu v celém průběhu i jeho žalů jednotlivých však ponecháme zase komukoliv: tato analýza musí být sice napsána, ale to předpis básni a deníkových záznamů, okomentovaný z biografie. Chceme jít opět spíše za nevšimavým, ale rozhodným odstínem; v něm leží vlastní Ortenova originalita a významnost. Neboť básníky v bolesti se dveře poezie netrhnou, a jeden je jako druhý. Neřekl o Ortenovi celkem nic, kdo ho pasoval na poetu generační či jiné bolesti, ale ten, kdo upozornil na tento pobuřující protimluv: Ortenovi se dostalo bolesti jako málokomu druhému, z důvodů časových, národních, osobních. o ničem jiném nemluví; a přitom je to člověk, jenž si bolesti vůbec nepřál, vůbec si bolesti původně nevážil, v její tzv. zušlechťující hodnotu příliš nevěřil a ovšem se ani nedomníval, že je povoláním člověka trpět! Pohorší to kterékoliv romantisujícího nebo dekadentisujícího bolestína, ale Jiří Orten měl za to, že smyslem člověka je být šťasten! V krátkém projevu, jímž se účastnil debaty o své generaci, "Poznámce o jedné myšlence" (K.M.IV.95), praví doslova: "... Mysliš, že žiješ, abys netrpěl? Odpovídám za ty, kteří citem oněměli: "Ano, myslím si to!" "Nechte mne žít!", říká Unamuno a (volně dodávám) nemluvte mi o smrti. Je-li smrt nutností chci se jí bránit - , chci se jí postavit s mečem v ruce, ústech i srdci. Bránit se utrpení. Je zlé a není očištné. Taková poezie, která si v něm libuje a nehledá z něho cestu ven, je ošidná, je lživá. Každé dobré umění, vzývající smrt, děsí se smrti a jejího bratra, bolesti, je protestem a bojem proti ní, protestem ovšem marným, ale marným s jakousi nepostihnutelnou nadějí, protože nevíme. Protože jsme strašně bezbranní před sebou samými i před těmi, s nimiž je nám souzeno žít ... " Ne, z tohoto básníka se mnoho argumentů o slabošství a citlivůstkářství jeho generace nenačerpá! Tak málo věřil v bolest, jejímž byl básnickým vyjádřitelem, že ji měl za balvan v cestě za sebou samým: "Ó Bože, Bože, uslyš, přes všechno otloukání (nebudu dobrá píšťalka!" ("Na plný hlas", 18. I. 1940 v "Cestě mrazu"). A právě odtud - z nesmyslu bolesti hýřivě rozdílené po lidských cestách a naprosto neplodné - vyrůstá z Ortena zážitek absurdnosti. Bolest je absurdní. Je koukol. V životě, cizopasně jí prohlodaném, lze se nám stěží cítit doma. Také je Orten bez ustání pln pocitu vyhnanosti ze svého vlastního a pravého osudu

(- ze zápisu z 12. X. 1940 říká, že bolestí cizoty a emigrantství trpí od dětství -): pln, v témže významu, rovnoběžného pocitu hledání cesty domů - čtete celou Elegii pátou! - (pln konečně a zase rovnoběžně po citu čekání, na proměnu nenadálou, ale rozumnou, protože vrátí smysl věcem: teď, hned, za tímto rohem, než dojdou k tomu kamení, promění se všechno, svět nabude významu, začne pravý život (- v básni "Jeremiášův pláč" z října 1940 bojí se přímo usnout, aby nepropásl zavolání a počátek -); pocit čekání mu ihned zobecňuje: "Čechy za oknem smutných duší (čekání dané na pospas..." - báseň "Čekání", 15. VIII. 1939). /.../ Ačkoliv zemřel mlád a uprostřed díla rozpracovaného, je tedy Jiří Orten básnická osobnost neobyčejně celistvá, dokončená. Dal si otázky, ale dal si i zásadní odpověď na ně. A opět: dává je jí sobě, dal jí i své době. Bráně se jejím hrůzám, ustoupil do svého nitra, obrnil se svou opravdovostí. Odmítl všechny iluze. Volil žít v protimluvech a rozervanosti. A z nejhlubší samoty, aniž ji zradil, objevil si cestu k svobodě, lidem a naději. Má-li každý tvůrce krajní mez sebe samého, k níž vědomě či nevědomky spěje v procesu zosobňovacím, má ji zajisté i Jiří Orten. Není pro mne pochyb o ideální krajnosti, k níž tíhl: je jí světec bez Boha. Doba málo chape, jak hrůzně je pro ni tento typ charakteristický.

z Druhého sešitu o existencialismu

vybral ok

S C E S T Í Jiří Orten

Oblaka prachu zvedají se za popravčím vozem.
Dojatý kat se zděšen odvrací.
Za chvíli zazvoní košatá hlava o zem.
Přistupte blíže, diváci!

Odevždy souzen byl. Dozrával dlouho v kobce.
Měl čas. A mřížemi se často prodral svit,
krvácející snad. Nemyslí na žalobce.
Chce sebe sama popravít.

Chce? Newí. Ztrácí se v škomírajícím snění,
dosnutí obláček a mladé nadro chce,
pochopit pacholky, jít zpřímá na lešení
a zpívat, zpívat do konce!

P ř e d 1 0 0 l e t y , d n e 5 . č e r v e n c e 1 8 8 9 ,
s e n a r o d í l J e a n C o c t e a u

VĚTY

Nejdříve nalézat, pak hledat.

Básníka nemá být poznat podle jeho stylu, ale podle jeho pohledu. Básněn je výslednicí snatku mezi vědomím a podvědomím, mezi chtěním a nechtěním, mezi přesností a neurčitostí.

Téměř všechny děti mají básnického génia, který se rychle zničí. Zmatek vztahů v nich působí krátké spojení, které vyvolává záblesk poezie.

Jsem lež, jež vždycky říká pravdu.

Když se zdá, že nějaké dílo předchází svou dobu, je to prostě tím, že jeho doba se za ním opožďuje.

Je nutno být živým člověkem a posmrtným umělcem.

Respektovat hnutí. Vyhybat se školám.

Umění je věda učiněná tělem.

Pramen takřka vždycky odsuzuje tok řeky.

vybral ok

P ř e d 4 0 l e t y , d n e 1 6 . č e r v e n c e 1 9 4 9 ,
z e m ř e l V j a č e s l a v L v a n o v

ZIMNÍ SONETY

12.

Je to snad vědomí či blouznění,
když ráno lože chladí vánek svěží,
když okřídlené chvění tělem běží
a z ledu hrad si staví vidění?

Jak klamavé jsou jevy všedních dní:
sen od skutečna rozeznáš jen stěží -
znak totožnosti mezi nimi leží.
Tys bytost... Ale přec jen zjevení.

Že láska není lživý přízrak, vím.
Však miluji i tenkrát, když sním -
mám úzkost o své drahé, trpím, čekám.

Když v noci slyším vánoční zvon, klekám.
A pokud sebe v hrobě neuzřím,
bušívám na rakve a mrtvé lekám.

P ř e d 9 0 l e t y , d n e 2 1 . č e r v e n c e 1 8 9 9 ,
s e n a r o d í l E r n e s t H e m i n g w a y

HEMINGWAY

Asi v patnácti jsem si vytáhl z rodičovské knihovny román Ernesta Hemingwaye Komu zvoní hrana. Bylo to v době, kdy jsem teprve nedávno opustil mayovky a verneovky a začal objevovat neznámý svět krásné literatury. Některé z tehdy přečtených knih se staly pro mne nezapomenutelnými: dnes vzpomínám na to, jak jsem je četl, jako na první lásku. Ta novost, ta dychtivost, to okouzlení!

Když jsem četl román Komu zvoní hrana, tuto velkolepou oslavu lidské lásky a statečnosti, nepřístupoval jsem naštěstí k dílu jako li-

terární kritik. Tak jsem nevnímal, co chtě nechtě vidím teď, úskalí spisovatelova psaní, jak co do literární formy, tak co do myšlenkových východisek. Víím, že Hemingway často balancuje na pokraji banality a pózy, ale nebrání mi to vidět přednosti jeho díla. Cit mne nezrazuje, postavy Roberta Jordana a Marii, ale i Pilar, Pabla, cikána a dalších jsou jako živé. Na třídní lásce je něco krásného, i když tak záhy končí, na člověku, který obětuje sám sebe, aby splnil úkol, je cosi krásného, i když také končí. Smutek se s krásou prolínají. Objímají.

Hemingway, rozporný spisovatel i člověk, ve svém díle, psaném nena- podobitelně úsporným realistickým stylem, ukázal člověka jako tvora, který se proti danostem bouří, na rozdíl od některých svých literár- ních druhů vyzdvihl člověka aktivně formujícího svůj osud, člověka ni- koliv trpného, člověka zápasícího.

Později jsem přečetl Hemingwayovy Povídky, romány Sbohem, armádo a Ostrovy uprostřed proudu, novelu Stařec a moře, knížky, jež se mi líbily více či méně, ve vědomí mi však Hemingway zůstal autorem Komu zvoní hrana mých blahých patnácti let.

ok

Ernest to vyjádřil správně: Člověk není
stvořen pro porážku. Člověka je možno
zničit, ale ne porazit.

z knihy A.E.Hotchnera: Papá Hemingway

Yousuf Karschi: Ernest Hemingway.

1957

A zde je, podle mého názoru, tajemství té magické síly He- mingwayových knih. Ve světě vá- lek, koncentráků a termonukleár- ních zbraní, ve světě hrůz, jaké si nedovedl vymyslet ani sv. Jan Theolog, může člověk - celý člo- věk v tom filozofickém smyslu lidství žijícího s plným vědomím smrti, jíž to všechno, podle slov Catherine Barkleyové, končí - žít jedině tehdy, je-li sta- tečný.

(Josef Škvorecký)

P ř e d 1 7 0 l e t y , d n e 1 . s r p n a 1 8 1 9 ,
s e n a r o d i l H e r m a n M e l v i l l e

"Jste zachráněni," křičel kapitán Delano, čím dál ohromeněji a dotčeněji, "jste zachráněni, proč se tváříte tak zasmušile?"

H. Melville: Benito Cereno

Melville

Hermann Melville se narodil roku 1819 v New Yorku. V osmnácti letech se nechal najmout na loď, později se plavil s velrybáři a žil na tichomořských ostrovech. Toto prostředí se odrazilo v Melvillových dílech Typee /1846/, Omoo /1847/ a práci stěžejní Bílé velrybě /1851/. Roku 1843 se spisovatel vrátil do USA, sprátnělil se se svým velkým literárním druhem Nathanielem Hawthornem, kterému je také Bílá velryba věnována. Stále menší úspěch ho však přiměl k odmlčení. Zemřel roku 1891 zcela zapomenut. Z pozůstalosti byla vydána výjimečně sevřená novela Billy Budd /1924, napsána 1891/, spolu s Bílou velrybou a Benitem Cerenem /1856/ vrchol Melvillova díla. Tyto tři vrcholy jsou stejně tak napínávacími dobrodružnými příběhy jako symbolickým vyjádřením různých sil v člověku a přírodě. Kapitán Achab a velryba Moby Dick, jakož i triády hrdinů Benita Cerena a Billy Budda, přímo svádějí k nejrozličnějším interpretacím, náboženským, mytologickým, kosmologickým i psychoanalytickým. I když však nepřistoupíme na všechny výklady symbolických rovín Melvillových próz, zůstane bezpečnou jistotou autorovo kompoziční mistrovství, charakterizační schopnost i ostrý odpor vůči nespravedlnosti a víra v přirozenou rovnost všech lidí. Herman Melville předběhl svou dobu a dnes, téměř sto let po smrti, je pokládán za moderního klasika. Spolu s Edgarem Allanem Poem je nejmohutnějším sloupem, na němž se staví bohatá a různorodá budova nového amerického písemnictví.

ok

"Neztrácíte odvahu, muži?" "Jsme nebojácní jako oheň," zvolal Stubb. "A právě tak nemyslíci," zahučel Achab.

Herman Melville: Bílá velryba

P ř e d 3 0 l e t y , d n e 2 0 . s r p n a 1 9 5 9 ,
s e n a r o d i l A l f r e d K u b i n

Ludvík Kundera: Kreslíř Alfred Kubin - fantast a snivec

/.../
Nejtrvalejším a vpravdě nevyčerpatelným pramenem Kubinovy fantazie je snový svět. Sny noční i bdělé se prožívají často silněji než skutečnost, a skutečnost naproti tomu se chápe jako sen. V uměleckém zobrazení je takovýto svět živným podhoubím pro přízraky, fantomy, přeludy, strašidla. Mísí se fauna a flóra, lidský a zvířecí element, země a vesmír. Jsou ovšem sny blažené, a jiné úzkostné, děsivé. Kubinova fantazie čerpá převážně z těch druhých, je nespojena mytickou hrůzou strašidelných lidových pohádek. Ale tak jako v těch pohádkách objevují se i u Kubina mrtví, kostlivci a zrůdy jako přirozené součásti tohoto světa, zbavené hypnotických sil a zvrstávající se do pitvornosti a humoru.

Z korespondence

24.II.1943

Co vím o Čechách, to nade vše miluji. Jsou to takové nejasné, mlhavé city plné sladkého stesku, tryskající z tušení jakési pravlasti. Ve vědomí se však stále znovu objevuje vlastní já in flagranti, věčný poutník světy bez počátku a bez konce, nicméně na svém jevišti, s nespočetnými počátky a závěry aktů. /.../

P ř e d 2 4 0 l e t y , d n e 2 8 . s r p n a 1 7 4 9 ,
s e n e r o d i l J o h a n n W o l f g a n g G o e t h e

"Básně jsou polibky dávané světu; ale z pouhých polibků se nerodí děti." To je vtipné a poučné jako vůbec mnohé z toho, co Goethe dával k lepšímu v otázkách estetických. Myslí tu především - abychom zůstali u této představy -, že lyrično se nedá plodit, donosit a porodit.

EMIL STAIGER: ZÁKLADNÍ POJMY POETIKY

Faust se skládá z proměn: Goethe proměnil sebe i svoje postavy. Tento sled metamorfóz shrnutý v jednom díle tvoří jednotu. Ve své Nauce o barvách formuloval Goethe spor obou mocností, světla a tmy, jako spór rovnoprávných sil; nejsou ničím jiným než oběma póly jeho bytosti. Mezi oběma se rozvíjí pestrá hra barev - a v jeho básnickém díle pestrá hra Fausta.

RICHARD FRIEDENTHAL: GOETHE

"Faust" je jedinečné dílo i historií svého vzniku. Ve světovém písemnictví není jiného příkladu, že by jedno dílo bylo provázelo svého autora po celou dobu jeho mimořádně dlouhého tvůrčího života, že by bylo opětovně odkládáno na léta i desetiletí, a přece dovedlo vždy znovu ovládnout jeho mysl, zachytit jeho názory na svět a život i jeho uměleckou metodu na různých vývojových stupních, a přimět jej, když již překročil hranici normálního lidského věku, aby si v nevídaném vypětí sil takřka na smrti vynutil čas k dokončení díla.

EDUARD GOLDSTÜCKER: DOSLOV
k vydání Fausta v SNKLHU roku 1957

Goethův vztah k revoluci, k napoleonské době, k osvobozenkým válkám a k ohlašujícím se tendencím 19. století je znám; vyplývá z jeho staroměstského stavovského původu, z jedinečného sociálního postavení, jež si zvolil jako životní formu, z jeho nejhlubších sklonů a instinktů, konečně z jeho vzdělání, jež ho stále více vedlo k uctívání toho, co se pozvolna formuje, a k opovrhování tím, co beztvárně kvasí, co se vzpouzí uspořádání.

ERICH AUERBACH: MIMESIS

Goethe mluví o nedostatečnosti řeči, neboť "nevíme často ani, zda zříme, vidíme, myslíme, vzpomínáme, blouzníme nebo věříme".

EMIL LUDWIG: GOETHE

Který slušný Němec by chtěl zrádcovat Goetha?

T. G. MASARYK: ČESKÁ OTÁZKA

Rozum a svědomí nemohou být zbaveny svých práv.
Lze jim nalhávat, ale ne obelhat je.
Sloužíme vždy lidstvu, když sloužíme lidskosti.

Myslíte-li na mne,
myslete na mne jako na šťastného člověka

Před 70 lety, dne 12. září 1919,
zemřel Leonid Andrejev

Na pokraji propasti

Na začátku dvacátého století zesílily v Rusku pocity skepse a beznaděje. A neprojevovalo se to pouze vzrůstajícím počtem sebevražd. Literatura - vždy zde braná silně v potaz - musela jako citlivý barometr dekadentní nálady odrážet. Na autentických dobových pocitech nejlepších spisovatelů se jako obvykle svezla módní vlna, neznevážila však dosažené.

Z mnoha zvěstovatelů lidského ohrožení v Rusku posledního dvacetiletí před VŘSR zůstal živým nejvíce ten, který byl nejpopulárnějším i za svého života. Leonid Andrejev, černý archanděl. Jeho démonická sugestivnost si podmanuje čtenáře dnes stejně jako před osmdesáti lety. Pravda, vypjatá patetičnost /která se dá přehnat a sama sebe shodit/ sklouzává někde až do rétoričnosti. /Andrejev byl advokátem./ Garancí je Andrejevova krajní literární poctivost, byl neurastenik a své práce doslova protrpěl, nemohl jinak než se svou tvorbou doslova stravovat, jak oheň. Andrejevův objevitel Gorkij chtěl z něho nesmyslně udělat někoho jiného, přemlouval ho do poloh, které mu nebyly vlastní, zaklínaje se přitom fiktivní obecnou potřebou. Žák se snažil učiteli vyhovět, nebyl toho však schopen, a tak došlo k roztržce.

Přes nezaměnitelnou tóninu je Andrejevova literární paleta velmi široká. V různých poměrech se mísí a přechází do sebe tragično a groteskno, hluboký postřeh a trivialita, a stále vedle sebe existuje realismus a symbolismus. Chybně se soudí, že Andrejev míří od realismu k symbolismu; v jeho díle je přítomno od začátku oboje a v té které práci nabývá jedno nad druhým vrchu. Bergamot a Garaska, Andělíček nebo Saška Žegulov jsou logickými průvodci Zdi, Černých masek, Červeného smíchu, Životu člověka. Co trvá od začátku je skepse, skepse z možnosti rozumu, v schopnost překonávání hrůzy z nepoznaného a nepoznatelného. S tím souvisí i Andrejevův humanismus. Soucit s tvory uraženými a poníženými, přesvědčení, že zabití je vždy neospravedlnitelné - i jako trest smrti /Povídka o sedmi oběšených/, že násilí plodí zase jen násilí /Gubernátor/, ale že nevyzpytatelný člověk je schopen i pohnutí a solidarity /Marseillaisa/. Autor cítí, že lidským prokletím je jeho osamělost, osamělost až k vydědectví. To je velké téma moderní literatury a Andrejev v tomto - ale nejen v tomto - předjímá existencialismus. Spolu s filozofickými pracemi jiných velkých Rusů, Berďajeva, Šestova a Florenského, stojí na prahu vlivného myšlenkového směru. Spisovatelovo extatické /expresionistické/ gesto vyjadřuje bolest nad tím, že lidé, už tak ve svých záměrech a možnostech determinovaní, si navíc ještě zbytečně ubližují, z úmyslu či neomluvitelné nepozornosti. Co všechno se schová za masku ze zvyků a konvencí...

Ve své době nejvíc popuzovalo různé revolucionáře /včetně salonních radikálních mluků/ to, že Andrejev vidí nejhluběji vždy člověka, falkovského "nahého" člověka, který ideologii odhodí. Tím je limitován autorův vztah k politice, socialismus a revoluci neodmítá, ale soudí, že člověk k tomu musí vyzrát. Jaký je člověk, takovou nutně dělá politiku. A Andrejev si nedělá iluze.

Dnes neobdivujeme ani tak spisovatelovo literární umění, jako spíše jeho ponor do lidské přirozenosti a do jeho daností. Po nepřekonatelném Čechovovi je Andrejev spolu s Blokem razitelem nových cest dramatu. Od alegorických kusů dospívá k minucióznímu psychickému rozboru v Psím valčíku a skvělém díle Ten, kdo dostává políčky. Těžiště však zůstává v novelách a povídkách. Nejlepší z nich, jako jsou Moje zápisky, Povídka o sedmi oběšených, Jidáš Iškariotský, Život Vasilije Filjevského, Pravidla dobra či Satanův deník, zvládl Andrejev na úrovni

vrcholné prózy světové. Tato díla mluví k dnešku a jsou vyslanci budoucnosti. /.../

Část delší studie

ok

Mustamjaki, 23.8.1919

"Hle, trojí životní cesta se přede mnou právě nyní otvírá. První by byla, že bych na sebe vzal úplně všecko dílo protibolševické propagandy, jak jsem o tom psal a navrhoval Kartašovu i jiným a vstoupil bych do zdejší vlády s portefeuillem ministra propagandy a tisku. Rozumíte mi: úplně všecko! Organizaci ve vší její ohromnosti mimo vlastní psaní. To by znamenalo, že bych žil buď v Revelu nebo tak někde, kde by se zrovna hodilo, jezdil bych sem a tam, celé dny mluvil, hledal a zpracovával lidi, a v noci psal, bojoval s nečinností a duševní skleslostí. To je práce, kterou dovede zmocit jen železné zdraví, a já jsem nemocný, nemocný. Při tom dostávat groše, za něž bych nemohl být s rodinou živ, pokračovat v mučivém hledání úvěru, lovit poslední zbytky sil, - a přede mnou nemoc, nezabezpečení, nejistota, bezesné noci, a útulna pro literáty. Ale povinnost zavazuje pracovat pro Rusko, a tak tedy zítra jedu do Helsingforsu, domáhat se toho, co znamená můj nepochybný konec, konec jako umělce i živočicha. Povídám: jedu, ale srdce mám zas tak darebné, že jsem se včera stěží doklopýtal z pokoje do pokoje. Povídám - domáhat se, a slabostí stěží se mi obrací jazyk v ústech, když prosím o sklenici čaje.

Druhá cesta. Nedosáhnu-li ničeho v Helsingforsu, jízda do Ameriky. Budu tam číst lekce proti bolševikům, jezdit po jednotlivých státech, budu udávat svoje kusy, prodám nakladatelům poslední svůj román Deník Satanův, a vrátím se do Ruska jako miliardář na stará kolena, zbaven všech starostí a smutků. To je již lepší. Ovšem - může mě potkat nějaká nehoda /jsem churav a po první přednášce se svalím, nebo mne Američané třeba nebudou chtít poslouchat/, ale možná také, dopadnou-li všechny okolnosti dobře, že ta cesta změní se v jakýsi triumfální pochod: uvidím lidi, kteří mne mají rádi, načerpám impulsů k nové umělecké práci, a až vyléčím duši, možná že i to tělo se vzpřímí, které nyní tak těžce vleču za sebou. Amerika! Ale jak se tam dostat? Kde nalézt dobrého a štědrého impresária, který by nebyl podvodník? A jak, z čeho žít, než se takový najde? Kde sehnat peněz, abych aspoň rodinu zabezpečil na dobu svojí nepřítomnosti? Chtěl bych jet se ženou a s nejmenším synáčkem, ostatní nechat zde...

Ukradli mi kalhoty a boty - jak si opatřím nové, a jaké mají být pro Ameriku? To všecko jsou otázky, vážné i malicherné, pro rozumného a praktického člověka rozhodně plané - ale pro mne vesměs proklatě těžké, nerozřešitelné... Ach, teprve nyní vidím a chápu, do jaké míry až jsem bezmocný v životě, jako nemluvně. A jsou dnes právě mé narozeniny: rovných 48 let chodím po zemi, a tak málo jsem se přizpůsobil jejím pořádkům.

A třetí cesta, nejvíc pravděpodobná, tot nemocnice. Ale ta cesta je tak pošmurná, a při pomyšlení na ni docházím k takovým myšlenkám a rozhodnutím, že toho raději nechám.

Ale co to znamená pracovat docela proti vlastnímu svědomí, ukazuje Gorkij; v posledním čísle Liberatora, amerického časopějsku bolševického, který mi posílají, ani sám nevím proč, je jeho článek Následujte nás... to jest sovětské Rusko, a jeho moudrosti - ale jaký to žalostný, uboze netaalentovaný, ničemný článek! Když básník a prorok začíná lhát, Bůh trestá ho úpadkem sil - takový je zákon věčné spravedlnosti.

Je noc, a třeba, abych si připravil věci na zítřejší cestu. /.../

L. Andrejev N. Rerichovi

Před 100 lety, dne 13. září 1889,
se narodil Pierre Reverdy

VŠECHNO SPÍ

Strom večera, stínítko lampy a klíč odpočinku. Všechno se chvěje, když se otevřou dveře beze zvuku. Bílý paprsek proběhne oknem a zaplaví stůl. Stínem, paprskem, papírem na stole se blíží ruka. Vezme lampu, strom širokého kruhu, teplou hvězdu, jež vyprchává. Dech odnese všechno, zhasí plamen a odstrčí paprsek. Před očima už není nic než temná noc a zeď, která nese dům.

Před 50 lety, dne 23. září 1939,
se narodil Sigmund Freud

O MARXISMU

/.../
Síla marxismu nespočívá zřejmě v jeho pojetí dějin a v předvídání budoucnosti, které je na tomto pojetí založeno, nýbrž v bystrozrakém rozboru mocného vlivu, jímž hospodářské poměry lidí působí na jejich intelektuální, mravní a umělecké zaměření. Tím byla odhalena zároveň i celá řada souvislostí a závislostí, které až dosud zůstaly zcela neznámé. Nemůžeme však uznat, že chování lidí ve společnosti určují jediné hospodářské motivy. Již nepochybný fakt, že různé osoby, rasy a národy se za stejných hospodářských podmínek chovají odlišně, vylučuje takovou absolutní moc a nadvládu hospodářských faktorů. Vůbec nelze pochopit, jak je možno tam, kde běží o reakce živých lidských bytostí, přehlížet faktory psychologické, neboť nejenže se tyto faktory podílejí už na samotném vytvoření oněch hospodářských poměrů, ale i pak, pod vládou těchto poměrů lidé nutně vnášejí do hry svá prvotní pudová hnutí, svůj pud sebezáchovy, svou agresivitu, potřebu lásky, úsilí o slast a snahu uniknout strastem. V jednom z předešlých rozborů jsme poukázali na významnou roli Nadjá /Superego/, které zastupuje tradici a ideály minulosti a po nějaký čas bude zřejmě klást odpor podnětům vycházejícím z nové hospodářské situace.

Kdyby někdo dovedl v jednotlivostech ukázat, jak se tyto různé faktory, obecná lidská pudová dispozice, její rasová variace a kulturní obměny, projevují v daných podmínkách společenského zařazení, povolání a výdělečných možností, jak se navzájem brzdí a podporují, kdyby toto někdo dokázal, pak by tím marxismus dotvořil ve skutečnou vědu o společnosti. Neboť ani sociologie, která pojednává o chování lidí ve společnosti, nemůže být ničím, než aplikovanou psychologií. Přísně vzato jsou jen dvě vědy, psychologie, čistá a užitá, a přírodověda.

Toto nové poznání dalekosáhlého významu hospodářských poměrů neslo s sebou i pokušení neponechávat proměnu těchto poměrů jen historickému vývoji, nýbrž prosadit ji revolučním zásahem. Ve své realizaci, jak jí představuje ruský bolševismus, získal pak teoretický marxismus energii, ucelenost a výlučnost světového názoru, zároveň však také trapnou podobnost s tím, proti čemu bojuje, s náboženstvím. Ač je sám původně částí vědy a jeho uskutečnění je založeno na vědě a technice, vydal nicméně zákaz myšlení, který je zrovna tak neúprosný, jako byl zákaz vytýčený náboženstvím. Kritické zkoumání marxistické teorie je zapovězeno, pochybnosti o její správnosti se stíhají tak, jako bylo kdysi stíháno katolickou církví kacířství. Díla Marxova nahradila jako pramen zjevení bibli a korán, ačkoli sotva obsahují méně rozporů a nejasností než tyto starší posvátné knihy.

A třebaže se praktický marxismus nelítostně vypořádával se všemi idealistickými systémy a iluzemi, přece sám také vytvořil iluze, jež nejsou o nic méně sporné a nedokazatelné než iluze dřívější. Doufá, že

během několika generací pozmění do té míry lidskou povahu, že soužití lidí v novém společenském řádu bude téměř bez jakýchkoliv třenic a že lidé budou pracovní úkoly plnit bez donucení, dokonce s radostí. Zatím přesouvá pudová omezení, jež jsou ve společnosti nevyhnutelná, na jiná místa, a agresivní sklony, které ohrožují každou lidskou společnost a pospolitost, odvádí navenek, opírá se o nepřátelství chudých proti bohatým, lidí dosud bezmocných proti bývalým držitelům moci. Avšak taková proměna lidské povahy je velmi nepravděpodobná. Nadšení, s nímž davy ještě dnes jdou za bolševickou výzvou, pokud nový řád je nehotový a zvenčí ohrožen, nedává žádnou jistotu pro budoucnost kdy by už byl vybudován a ničím neohrožován. Zcela obdobně jako náboženství musí i bolševismus odškodnit své věřící za utroení a strádání v tomto životě příslibem jiného lepšího života, v němž už nebude neukojených potřeb. Tento ráj má být ovšem z tohoto světa, má být vybudován na zemi a otevřen lidstvu v dohledné době. Avšak vzpomeneme si, že i Židé, jejichž náboženství neví nic o nějakém životě na onom světě, očekávali příchod Mesiáše na tuto zem, a že křesťanský středověk opětovně věřil, že království Boží je bezprostředně blízké.

Není pochyby o tom, jak bude znít odpověď bolševiků na tyto námitky. Řeknou: Pokud nebude lidská povaha přeměněna, musíme užívat prostředků, které na ni dnes působí. Nemůžeme lidi vychovávat bez nátlaku, bez zákazu myšlení, bez násilí, které jde třeba až ke krveprolití, a kdybychom v nich nevzbudili ony iluze, nepřiměli bychom je, aby se tomuto nátlaku podrobili. A mohli by nás zdvořile požádat, abychom jim tedy řekli, jak by se to dalo dělat jinak. Tím bychom byli poraženi. Já bych radu dát nedovedl. Přiznal bych se, že podmínky tohoto experimentu by mně a lidem mého druhu zabránili je podniknout, my však nejsme jediní, na kterých záleží. Existují také muži činu, neochvějní ve svém přesvědčení, nepřístupní pochybnostem, necitelní k utrpení druhých, stojí-li v cestě jejich úmyslům. Takovým mužům vděčíme za to, že se v Rusku provádí pokus takového nového uspořádání společnosti. V době, kdy velké národy hlásají, že očekávají spásu jen od lpění na křesťanské zbožnosti, působí převrat v Rusku - přes všechny neutěšené jednotlivosti - jako pokus o něco, co tady ještě nebylo. Bohužel nemůžeme ani z vlastní pochybnosti ani z fanatické víry druhých vyvodit nic, co by nám naznačilo, jak tento pokus skončí. O tom nás poučí budoucnost, a možná, že ukáže, že tento pokus byl podniknut předčasně, že pronikavá změna sociálního řádu má málo vyhlídek na úspěch, pokud nové objevy nerozšíří naše ovládání přírodních sil a neusnadní tak ukájení našich potřeb. Teprve pak asi bude možné, aby nový společenský řád nejen zažehnal hmotnou bídu mas, nýbrž splnil i kulturní nároky jednotlivce. S potížemi, které nezkroutnost lidské povahy působí každému společenskému útvaru, budeme ovšem muset i potom zápasit ještě nedohledně dlouho.

Dámy a pánové! Dovolte mi, abych ke konci shrnul, co jsem mohl o vztahu psychoanalýzy k otázce některých světových názorů povědět. Psychoanalýza je, myslím, neschopna vytvořit nějaký zvláštní světový názor. Nemá toho zapotřebí, je jednou částí vědy a může se připojit k vědeckému světovému názoru. Ten si však sotva zasluhuje tohoto velkolepě znějícího jména, neboť nenazírá úhrnným pohledem všechno, co existuje, je příliš neukončený, nečiní si nárok na uzavřenost a nechce vytvářet hotový systém. Vědecké myšlení je ještě v životě lidí příliš mladé, příliš mnoho velkých problémů nedokázalo ještě zvládnout. Kdo z našich bližních je s tímto stavem věcí nespokojen, kdo si pro své okamžité uklidnění žádá více, nechť si to opatří tam, kde to může najít. Nebudeme mu to zazlívát, nemůžeme mu pomoci, ale nebudeme také kvůli němu smýšlet jinak.

vybral ok

Před 100 lety, dne 26. září 1889,
se narodil Martin Heidegger

LUDWIG LANDGREBE

Filosophie přítomnosti

/.../
Konečnost neznamená skutečnost, že "všichni lidé jsou smrtelní", nýbrž že všechny možnosti, které člověk "má", jsou unčeny situací, do které je předem svým údělem postaven. Je indexem faktičnosti jeho pobytu, která se ovšem stává nejvýraznější tam, kde člověk stojí před smrtí jako nicotou všech svých možností.

Této analýze základních struktur lidského pobytu bylo mnohokrát špatně porozuměno jako výrazu ponuré filosofie smrti a namítalo se, že Heideggerův pojem člověka je předem světonázorově zatížen zřetelem pouze k temné stránce lidského pobytu ve světě. Proti tomuto nedorozumění si stačí uvědomit, že Heidegger tím, že rozpracoval problém konečnosti lidského života, provedl radikální útok na dosavadní západní tradici lidského sebepochopení, v níž byla od Platóna podstata člověka konstruována jako nadhistorická možnost a fakt jednotlivého lidského života v jeho dějinné individualitě byl vykládán z hlediska tohoto nadhistorického úběžného bodu. Člověk ve své dějinné faktičnosti a jedinečnosti se tedy pojímal sám jako pouhé uskutečnění trvalé bytostné možnosti a věřil, že na základě tohoto bohatství možností, tkvějících předem v jeho bytosti, může dosáhnout svobody od své faktičnosti. Smysl obratu, který se zde uskutečňuje, je naproti tomu ten, že fakt člověka jako jednotlivce stejně tak jako historické epochy nemůžeme pochopit z možností založených v obecné a trvalé podstatě člověka, nýbrž že naopak faktičnost toho kterého vlastního lidského pobytu, faktičnost každé dějinné epochy pochopíme jako sféru, uvnitř které je teprve možno mluvit o možnostech lidského bytí. V tomto smyslu praví Heidegger, že "podstata" lidského pobytu tkví v jeho existenci.

Skutečnost, že je člověk vržen zpět do vždy vlastní subjektivity, do já, které bylo od Descarta až po Husserla východiskem filosofické otázky a vtisklo novověké filosofii charakter filosofie "já", se zde stává tématem právě v tomto charakteru své faktičnosti, který byl dosud pomíjen. Tak se ukazuje, že tato forma filosofie a lidské sebepochopení, které je v ní vyjádřeno a které ovládlo novověk, je jen určitým způsobem postoje, který člověk v určité dějinné situaci zaujímá ke své existenci; je to způsob, ve kterém tuto existenci v jejím základním charakteru pomíjí a tváří v tvář nejistotě propadá "starosti o jistotu", čímž se snaží ohrožení člověka, pocitované od Descarta, člověka, který již nemůže se ve víře spolehnout na prozřetelnost, překonat nabytím bezpečného rozumového poznání, kterým má sebe sama v moci. Význam Heideggerova kritického výkonu záleží v tom, že demaskoval toto založení lidského pobytu na vědecké jistotě a ukázal, že je to založení na zdánlivé jistotě a útěk do obecně platných náhledů, které však jako takové zůstávají nezávazné. Heidegger tu navazuje na proud směřující proti ideálu jistoty ovládajícímu novověk, který již vždy v podzemí působil a občas, jako u Pascala a Kierkegaarda, vystoupil na povrch a ukázal - nejdříve kritickou destrukcí dosavadních pokusů o vysvětlování člověka jeho "neměnnou podstatou" - výchozí bod této cesty novověku, která vyústila ve slepou uličku. Redukci všech těchto rozběhů na to, co leží za nimi a co tyto pokusy pohání, na jedinou jistotu holého faktu existence člověka, je samu možno pojímat jako ukazatele určité dějinné polohy, v níž je člověku zřejmá ztráta jakékoli možnosti opřít se o nějaký všeobecně uznávaný a závazný systém norem, hodnot a odpovídajících institucí.

Tolik o novém zorném úhlu, z něhož klade problém podstaty člověka Heidegger ve svém díle "Sein und Zeit", které vyšlo r. 1927. /.../

vybral ck

Měla jsem milého novináře,
teď mi ho zavřeli do žaláře.

Dušan Motyčka – námět Ota Laboutka
„Zase ty sdělovací prostředky nějak zlobí...“

Jan Věštal

Jan Bernat
„Bože můj, zaspal jsem svou dobu!!!“

Co odnesl čas

Vatikán se zejména pod vlivem Jana Pavla II. snaží o erozi socialismu a upevnění svých mocenskopolitických pozic v socialistických státech. Usiluje o využití věřících k antisocialistické činnosti, vystupuje jako arbiter v otázkách lidských práv a svobod, snaží se stavět jednotlivé socialistické země proti Sovětskému svazu a proti sobě navzájem, propaguje koncepcce "křesťanské Evropy", "křesťanského panslavismu", "modelu polského katolicismu", odsuzuje loajální postoje kněží i věřících k jejich socialistické vlasti. Rozpory mezi tzv. konzervativním a reformním směrem ve Vatikánu nezměnily jeho charakter jako opory překonaných struktur a starého myšlení.

Výňatek z hesla Vatikán ve 3. svazku Ilustrovaného encyklopedického slovníku, který měl redakční uzávěrku 31. 12. 1981.

CO Z TOHO MAJÍ

Cvakly dveře. Za chvílku to přijde. Odloží si kabelku, sundá kabát a zeptá se, jestli jsem byl na demonstraci. Včera se o ni dozvěděla z Televizních novin. Ale co mám odpovědět? Minule jsem se hloupě prokekl, ne, nechtěl jsem se chlubit, není před kým! A teď mi to je nepříjemný odpovídat. Vždyť ji to stejně nezajímá, je jen zvědavá.

Trvalo to o něco déle než jsem čekal. Byl jsem tam nebo nebyl? Tak trochu. Nezareaguje na mou zvláštní odpověď a pak řekne: "Nevěřím, že by to zorganizovali pankové." Já taky ne. "Ty jsem tam vůbec neviděl."

Nesnažím se už nic vysvětlovat. Lidi se nesmí duševně přetěžovat, je třeba snížit se na jejich úroveň. Ovšem na jejich horní hranici, na vrchol jejich možností, - ale ani ten nebývá příliš vysoko.

Jsem dnes celý rozechvělý, navenek ale poněkud mdlý.

Odpoledne zazní houkačky a kolega řekne: "Už tam zas jedou." V tom hlase je pokoj, lhostejnost. Jedou tam a on sedí v teplotku kanceláře a nic mu nechybí. Nepředře se a dvakrát měsíčně si jde do pokladny pro obálku. Odcházím, musím být jinde, v centru Prahy.

A ráno se mluví zase o tom nepochopitelném. Kolega se diví, co tam lezou, kolegyně polituje ty staré lidi, co se k tomu připletli. Ti přece za nic nemůžou a dostali to taky. V duchu tleskám takové humanitě. A ptám se sebe, kdy těmto lidem dojde, že na pokojné demonstranty by nikdo neměl vztáhnout ruku. Ano, ti nic netušící, kteří dostali dávku z vodního děla, ti plačící ze slzného plynu, ti všichni jsou jednou stranou mince. Ale tou línou jen ti, kteří cítí nutnost se angažovat, kteří protestují.

Třetím mým spolupracovníkem je osmnáctiletá dívka. Nemá co dělat, je přebytečná, nepotřebujeme ji. Její tatíček, šéf oddělení StB, se kamarádí s naším schůzovním řídou, a tak ji máme tady. Je to ovšem dobrosrdečné děvče, jen ta zhýčkanost je patrná. Tatíček zařídí, tatíček udělá... možné, možná i nemožné. Naše děvče je apolitické, má své hobby, pěstuje kanáry. Ale nyní neodolá a zastane se soudruhů příslušníků. "Jak to mohli poznat, kdo je tam schválně." Nikdo ji neoponuje. A já se nemám chuť hádat. Řeším to tím, že vypadnu z místnosti.

Zase to včera bylo?, zeptá se i dnes určitě kolegyně. Ale zmýlil jsem se. "Zase to včera bylo?", zeptal se kolega. "Ano." Zakroučí hlavou. Nechápe smysl takového počínání. Jaký z toho ti lidé mají vlastně prospěch? Co z toho mají? A pak ... ale... Ozve se varování. "Jen aby to nebylo horší. Hlavou proti zdi se jít nedá." A skutečně se tím poctivě řídí, po celý svůj život. Nikdy kvůli nějakému obecnějšímu zájmu nic neriskoval. Když něco riskoval, tak tehdy, když zahýbal své manželce s jednou inženýrkou ze zásobovacího. Tajil svůj vztah velmi pečlivě, neboť se nechtěl rozvádět. Dělal to kvůli svým malým dětem. To musí každý pochopit. A taky občas zalhat jeho ženě do telefonu, když ta se po něm shání. Ne, kolega nepochopí, že si nechci do aparátu nic vymýšlet, bere za samozřejmé, že budu. Zbabělec? Ano? Všechna čest, jak mi dovede odpíchnout vrátnému přímo před nosem. A k lidem se chová slušně. Dokonce vlídně. Nebude si přece kazit náladu a rozčilovat se. To by byl sám proti sobě. A tato vlídnost ještě k ničemu nezavazuje. Vždycky se dá včas stáhnout. Je to spíš vlídná maska.

Moje mladičká kolegyně se mnou dnes o politice nediskutuje. Jsem rád. Povídá mi o svých kanárech. Ale při kafi vytáhne Rudé právo a čte si. Nevšímám si toho. Ozve se zašustění. "To je hrozný..." Co? "... jak jsou to velký noviny." Nic víc ji nevdá. A vysvětlovat něco nemá cenu. Hrách na stěnu házet nemám chuť. Jsem otrávený a poprvé na demonstraci nejdu. Je středa.

Kolegyně si odkládá kabelku a povídá: "Tak to včera prej proběhlo bez problémů. Byls tam?" "Ne." "No vida, že to jde. A nic se nestalo, když

je nechali být. Ať si každý říká co chce, hlavně že nic neničí." To už je lepší. Nemám chuť reagovat. Opravdu ne, ale cítím, že by bylo chybou nepodchytit tyto názory. "Proč by taky něco ničili? To jsou přece pokojní a inteligentní lidé. Podstatou tyhle moci je zastrašování. A když to bude k udržení svého monopolu potřebovat, použije zbraně. Nezastaví se před ničím. Neštítí se mlátit lidi, sprostě lhát a pomlouvat, neštítí se vůbec ničeho." Kolegyně, zdá se, souhlasí, po chvílce mi ale řekne: "Před ní takhle nemluv. Všechno říká svému tátovi." Mám pokušení říci, že je mi jedno, komu co říká, radši však mlčím. Naše výměna názorů skončila. Má kolegyně se už k věci nevrátí, zato třičtvrtě hodiny si telefonuje s přítelkyní, mluví o svém novém kostýmku a střihu z Burdy, pak volá svému dospívajícímu synovi a nakazuje mu, co má koupit. Kostkový cukr, olej, máčené sušenky, sýr Primátor. Telefon nenechá vychladnout, ale je to v podstatě hodná ženská. Jen spoleh na ní není žádný. K nikomu nedokáže opravdu přilnout, postavit se za něho. Obzor má vymezený rodinou a několika klábosivými přítelkyněmi.

Mladší kolegyně se zmíní, že její táta má v těchto dnech hrozně moc práce. Chodí domů až v noci. Chudák, v duchu ho polituju. Jde radši na chodbu. Nemám zájem poslouchat řeči o jejím tátínkovi. Víím, že ho má ráda. Byl jednou u nás v kanceláři a choval se velice žoviálně. A byl mi nepředstavitelně protivný. I kdybych snad nevěděl, co dělá, domyslel bych si. To musí být nějaký fízl.

Po obědě kolega vytáhne noviny a zabručí: "Že si nedají pokoj. Křičení v ulicích je na drek. Je potřeba pořádně dělat." To už nevydržím. "A ty pořádně děláš? Jo? Ani já, ani ty. Tak o tom nemluv. To je tvoje, držet hubu a krok. Zajímat se furt jen o sebe, nevidět v životě nic vyššího. Nikdy nic neriskovat, nikdy nic neobětovat, nikdy nic nedat. Každý z těch lidí, co jsou na Václaváku, za něco bojuje. Za co bojuješ ty? Každý z nich je tisíckrát lepší než ty! Pochopíš to někdy!?"

S otevřenou pusou na mne zírá, ale to už popadnu tašku a kabát, prásknu dveřmi a vyběhám do ulic. Nejsem prudas a strašně nerad se hádám. Tentokrát však rozčilení bylo silnější než mé sebeovládání. Nu což, stalo se. Jdu dál. Celé odpoledne budu v ulicích. Ať mě třeba zmlátí. Ať mě třeba zatknou. To už je jedno. Všechno lepší než být v ě č n ě p o s r a n ý.

ok

FEJETON

Nedávno mi jeden známý vysvětloval proč nepodepsal Několik vět. Atmosféra prý houstne a není nyní vhodná doba na sebe tímto způsobem upozorňovat. Beru to jako ospravedlnění - no řekněme vlastní opatrnosti. Ale opravdu není vhodná doba na podpis petice? Že těmi nahoře to asi pěkně lomcuje, že jsou křečovití a nevědí co mají dělat, to je věc jedna. Ale ty našinče přemýšlej! Snad máš poslední příležitost naskočit na vlak, který odjíždí. Chytit se aspoň za stupínek. Ozývá se poslední výzva a nedůvěřiví ji neslyší. I ti co naskočí však nebudou už řídit. Místa pro řidiče jsou již plně obsazena. Ale přece jen... Věřte mi občané, podpisujte jak diví, a ještě lépe - nechte se zatýkat! Dřív než bude pozdě. Poslední výzva. Kdo chcete mít zásluhy, neváhejte...

ok

Príspevky žijících autorů jsou uveřejňovány bez jejich souhlasu.
Redakční uzávěrka 28. září 1989